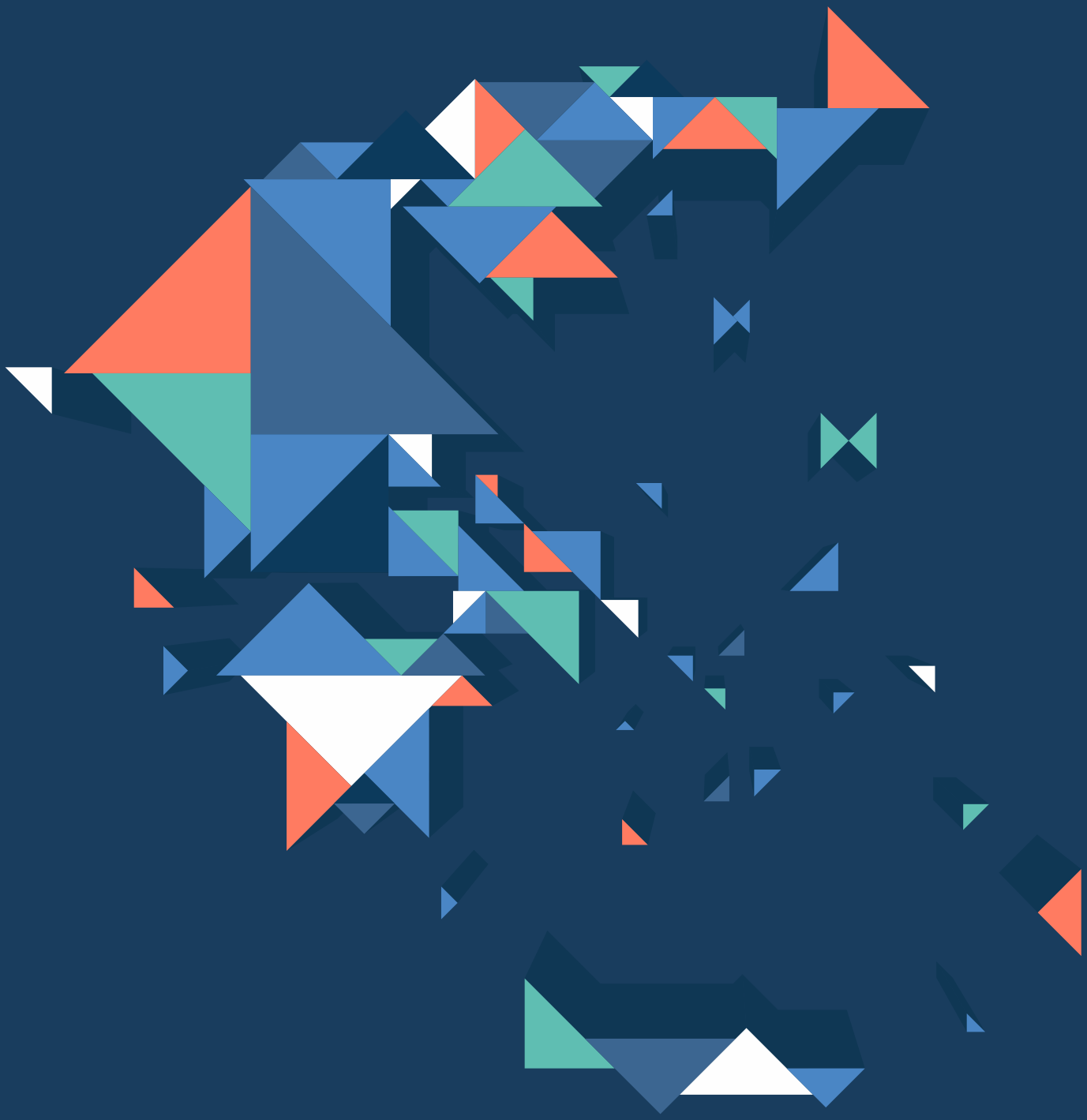
ΕΛΛΗΝΙΚΗ ΔΗΜΟΚΡΑΤΙΑ
Υπουργείο Πολιτισμού και Αθλητισμού

ΙΝΣΤΙΤΟΥΤΟ
ΠΕΡΙΦΕΡΕΙΑΚΗΣ ΑΝΑΠΤΥΞΗΣ
ΠΑΝΤΕΙΟ ΠΑΝΕΠΙΣΤΗΜΙΟ

ΜΕΛΕΤΗ ΓΙΑ ΤΗ ΧΑΡΤΟΓΡΑΦΗΣΗ ΤΗΣ ΠΟΛΙΤΙΣΤΙΚΗΣ - ΔΗΜΙΟΥΡΓΙΚΗΣ ΒΙΟΜΗΧΑΝΙΑΣ ΣΤΗΝ ΕΛΛΑΔΑ

Ευρωπαϊκή Ένωση
Ευρωπαϊκά Διαρθρωτικά και Επενδυτικά Ταμεία

Με τη συγχρηματοδότηση της Ελλάδας και της Ευρωπαϊκής Ένωσης

ΕΣΠΑ 2014-2020
ανάπτυξη - εργασία - αλληλεγγύη

Η επίσημη χαρτογράφηση του Πολιτιστικού και Δημιουργικού τομέα στην Ελλάδα αποτέλεσε, κατά τη διάρκεια του 2016, κορυφαία προτεραιότητα του Υπουργείου Πολιτισμού και Αθλητισμού. Η διαπίστωση της απουσίας ενός κατάλληλου εργαλείου, το οποίο θα υποστήριζε τη χάραξη στρατηγικής και τη λήψη αποφάσεων που αφορούν στον σχεδιασμό δράσεων ενίσχυσης των επαγγελματιών του Σύγχρονου Πολιτισμού και της Δημιουργικής Οικονομίας, οδήγησε στην ανάγκη καταγραφής, σύμφωνα μάλιστα με τις διεθνείς πρακτικές, της αναπτυξιακής τους διάστασης. Τα εξαιρετικά περιορισμένα σχετικά στοιχεία εμφανίζονταν, μέχρι πρόσφατα, αποσπασματικά και μόνο σε ειδικές μελέτες, γεγονός που ώθησε το Υπουργείο να προχωρήσει στην ανάθεση σχετικής Μελέτης, ώστε να αποκτήσει πλέον η Ελλάδα, τόσο σε εθνικό όσο και σε περιφερειακό επίπεδο, μια σαφή και ολοκληρωμένη εικόνα των συγκεκριμένων κλάδων και να αποτυπωθεί η συμβολή τους στην οικονομία, στην απασχόληση, αλλά και ευρύτερα, στην κοινωνία.

Η εξασφάλιση των σχετικών πόρων από το ΕΣΠΑ 2014-2020 επέτρεψε την υλοποίηση του έργου και, μετά από σχετική διαγωνιστική διαδικασία, το **Ινστιτούτο Περιφερειακής Ανάπτυξης του Παντείου Πανεπιστημίου** ανέλαβε την εκπόνηση της **Μελέτης για τη Χαρτογράφηση της Πολιτιστικής – Δημιουργικής Βιομηχανίας στην Ελλάδα.**

Η μελέτη, που εκπονήθηκε το διάστημα Σεπτεμβρίου – Δεκεμβρίου 2016 σύμφωνα με τις επίσημες ευρωπαϊκές προδιαγραφές της Eurostat και με τη συνδρομή όλων των εμπλεκόμενων Υπηρεσιών και Εποπτευόμενων Φορέων του ΥΠ.ΠΟ.Α., περιλαμβάνει στατιστικά δεδομένα τόσο σε εθνικό όσο και σε περιφερειακό επίπεδο και φιλοδοξεί να βοηθήσει, όχι μόνο στην ανάδειξη των αναπτυξιακών δυνατοτήτων του Πολιτισμού και της Δημιουργικότητας, αλλά και στον τεκμηριωμένο σχεδιασμό των πολιτικών εκείνων, που θα στηρίξουν τους σχετικούς κλάδους με στοχευμένες δράσεις. Στο παρόν έντυπο επιχειρείται μια συνοπτική παρουσίασή της προς χρήση τόσο των αρμοδίων Υπηρεσιών όσο και κάθε μελετητή ή ενδιαφερόμενου.

Επιτελική Δομή ΕΣΠΑ
Υπουργείου Πολιτισμού και Αθλητισμού

Ποιες είναι οι πολιτιστικές και δημιουργικές βιομηχανίες (ΠΔΒ);

Ο όρος «πολιτιστικές και δημιουργικές βιομηχανίες» ή «κλάδοι πολιτισμού και δημιουργικότητας» (ΚΠΔ) περιλαμβάνει συνήθως όλες τις επιχειρήσεις παραγωγής εμπορεύσιμων αγαθών υψηλού αισθητικού ή συμβολικού χαρακτήρα που η χρήση τους αποσκοπεί στον ερεθισμό των βιωματικών αντιδράσεων του καταναλωτή. Το τελικό αγαθό ή υπηρεσία αποτελεί προϊόν πνευματικής ιδιοκτησίας και υπάγεται στη νομοθεσία περί προστασίας των πνευματικών δικαιωμάτων. Ο όρος καλύπτει δηλαδή ένα ευρύ και ετερόκλητο φάσμα δραστηριοτήτων (αναπαραστατικές και εικαστικές τέχνες, σχεδιασμός, αρχιτεκτονική, διαφήμιση, εκδόσεις, οπτικοακουστικά μέσα, λογισμικό, κ.λπ.), συναφών με το ευρύτερο πεδίο του πολιτισμού. Πιο ειδικά, περιλαμβάνονται οι παρακάτω τομείς: Εκτυπώσεις, Κατασκευές, Χειροτεχνίες (εκτυπώσεις έργων τέχνης, αναπαραγωγή προεγγεγραμμένων μέσων, κατασκευή κοσμημάτων, παιχνιδιών και μουσικών οργάνων), Λιανικό εμπόριο πολιτιστικών αγαθών (κύρια βιβλία και μουσικές εκδόσεις), Εκδόσεις (βιβλίων, εφημερίδων και περιοδικών), Εκδόσεις λογισμικού και προγραμματισμός ηλεκτρονικών συστημάτων, Οπτικοακουστικά (κινηματογράφος, μουσική, φωτογραφία), Τηλεόραση και Ραδιόφωνο, Αρχιτεκτονική, Διαφήμιση, Design, Τέχνες (θέατρο, χορός, εικαστικά), Βιβλιοθήκες και Μουσεία.

Η γενική εικόνα

© ADAF

Ο πολιτιστικός και δημιουργικός τομέας στην Ελλάδα απασχολούσε το 2014 110.688 εργαζομένους σε 46.370 επιχειρήσεις, οι οποίες πώλησαν συμβολικά αγαθά και υπηρεσίες της τάξης των 5,3 δισ. €, με προστιθέμενη αξία για την ελληνική οικονομία περίπου 2,1 δισ. €, συνεισφέροντας 1,4% στο ΑΕΠ. Αντίστοιχα, στην ΕΕ-28 οι ΚΠΔ συνεισφέρουν στο Ευρωπαϊκό ΑΕΠ 2,8% (353 δισ. €), μέσω 1,7 εκατ. επιχειρήσεων που απασχολούσαν 6,1 εκατ. εργαζομένους για το 2014.

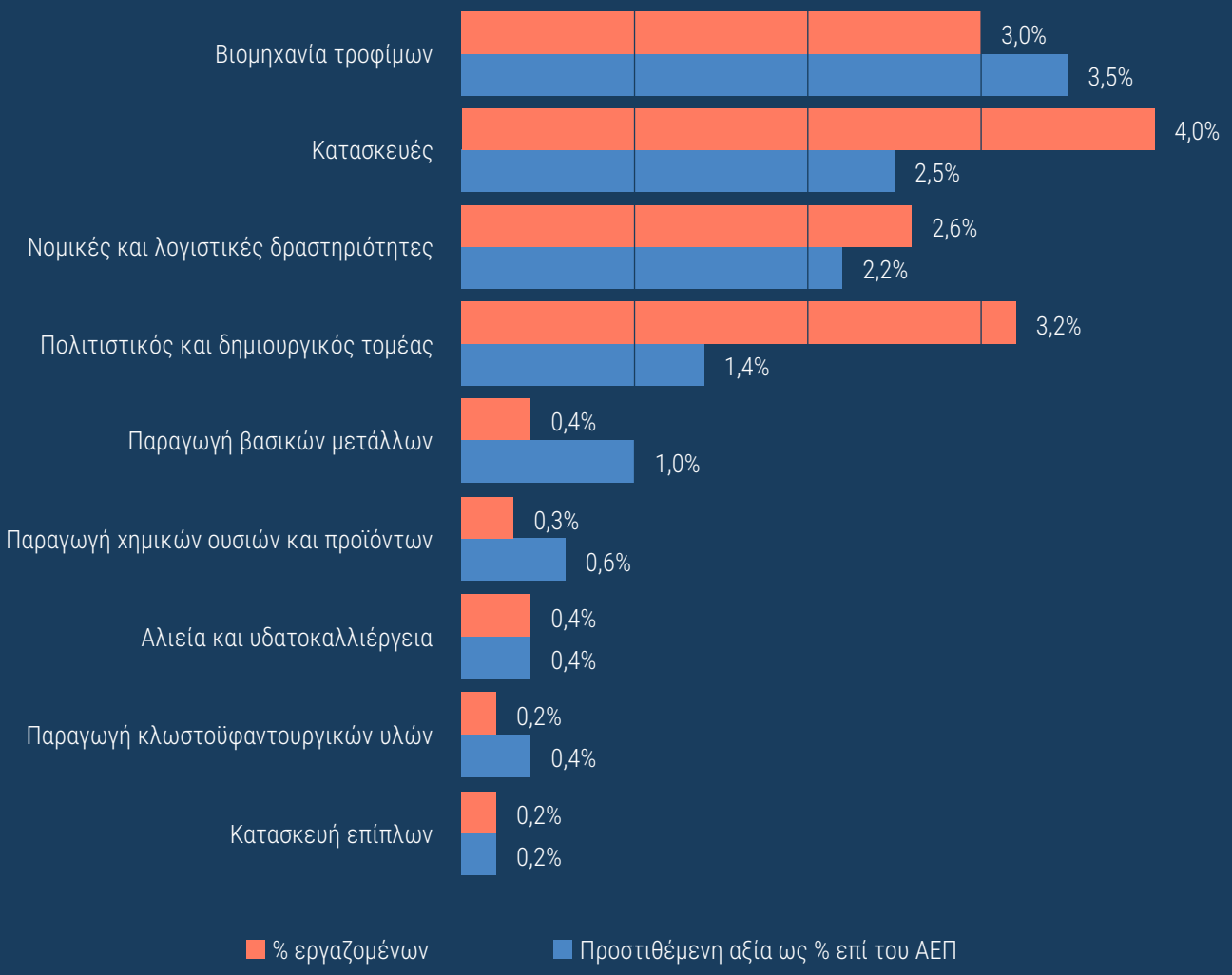
1 Βασικά μεγέθη του πολιτιστικού και δημιουργικού τομέα στην Ελλάδα, 2014

Πηγή: Eurostat, ΥΠΠΟΑ

Ο πολιτιστικός και δημιουργικός τομέας αποτελεί βασικό πυλώνα της ελληνικής οικονομίας, συγκρινόμενος με άλλους επιλεγμένους κλάδους για το 2014.

1 Βασικά μεγέθη επιλεγμένων κλάδων της ελληνικής οικονομίας, 2014

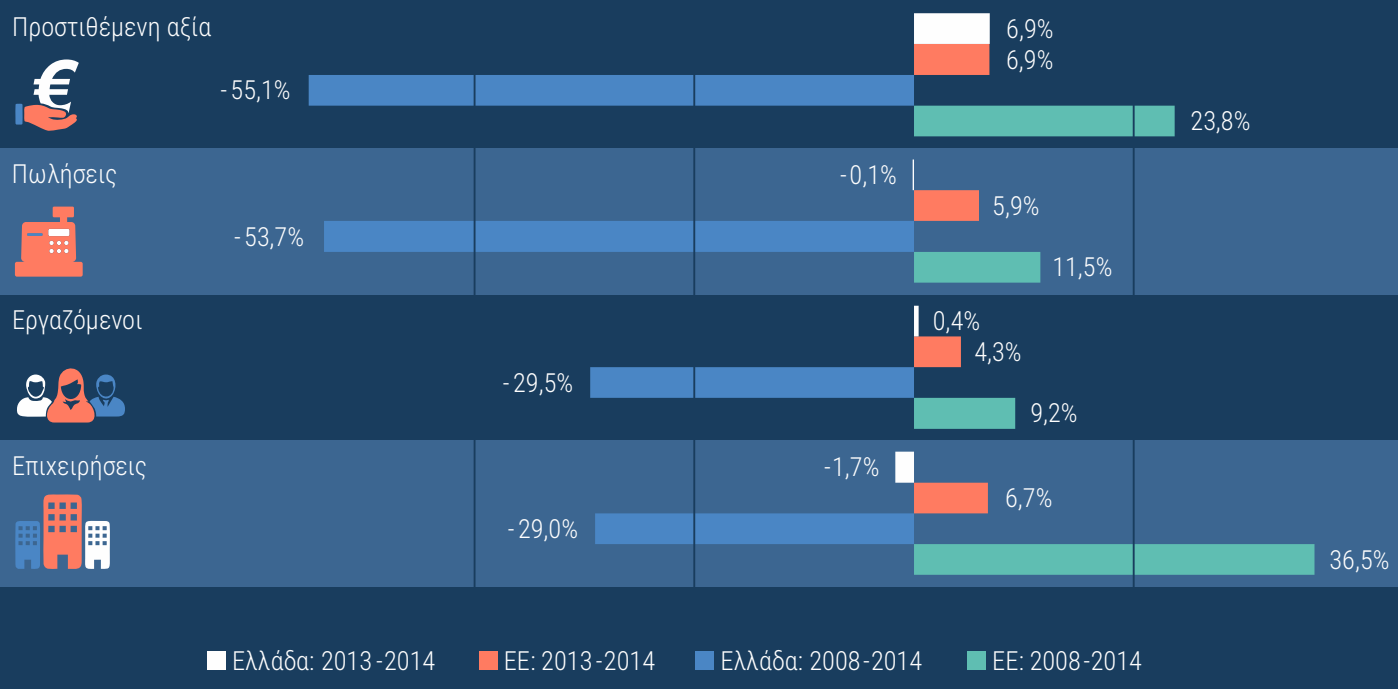

Πηγή: Eurostat, ΕΛΣΤΑΤ, ΥΠΠΟΑ

Η οικονομική κρίση, που ουσιαστικά ξεκίνησε στην Ελλάδα το 2009, είχε ισχυρό αντίκτυπο στα βασικά μεγέθη των ΚΠΔ. Η προστιθέμενη αξία μειώθηκε κατά 55,1% από το 2008 μέχρι το 2014, ο αριθμός των εργαζομένων κατά 29,5% και οι επιχειρήσεις κατά 27,9% (Διάγραμμα 2). Την ίδια χρονική περίοδο, στην ΕΕ-28 παρατηρήθηκε μια τεράστια άνοδος του αριθμού των επιχειρήσεων (36,5%), η οποία πυροδότησε μια άνοδο στην προστιθέμενη αξία (28,6%) και αυξήσεις μικρότερης έντασης στις άλλες μεταβλητές (στις πωλήσεις κατά 11,5% και στους εργαζόμενους κατά 9,2%).

2 Μεταβολές σε βασικά μεγέθη του πολιτιστικού και δημιουργικού τομέα σε Ελλάδα και ΕΕ-28, 2008-2014, 2013-2014

Πηγή: Eurostat, ΥΠΠΟΑ

© ADAF

Η γενική εικόνα των πολιτιστικών και δημιουργικών βιομηχανιών στην Ελλάδα δείχνει ότι παρά τις τεράστιες μειώσεις που υπέστησαν από το 2008 και μετά, το 2014 παρουσιάζουν σημάδια ανάκαμψης για πρώτη φορά μετά από έξι έτη. Εδώ θα πρέπει να σημειώσουμε ότι η αρνητική μεταβολή (2008-2014) των περισσοτέρων μεγεθών είχε μεγαλύτερη ένταση από την αντίστοιχη ύφεση της ελληνικής οικονομίας στο σύνολό της. Δηλαδή, οι ΚΠΔ «βούτηξαν» στην ύφεση με μεγαλύτερη ένταση απ' ό,τι η ελληνική οικονομία. Από την άλλη, φαίνεται ότι και η ανάκαμψη μερικών ΚΠΔ παρατηρείται (τουλάχιστον για το 2014) να είναι αυξημένης έντασης. Τα ανεπίσημα και προσωρινά στοιχεία του ετήσιου δείκτη κύκλου εργασιών (ΕΛΣΤΑΤ, 2016) για το 2015 και το α΄ εξάμηνο του 2016 δείχνουν ότι οι παραπάνω αυξητικές τάσεις θα συνεχιστούν στους κλάδους της έκδοσης λογισμικού, του ειδικευμένου σχεδίου, της αρχιτεκτονικής και των βιβλιοθηκών-μουσείων. Σταθεροποιητικές τάσεις αναμένονται για τους κλάδους της διαφήμισης, των εκτυπώσεων-κατασκευών-χειροτεχνιών, των τεχνών και των οπτικοακουστικών, ενώ φαίνεται πως οι εκδόσεις και ο κλάδος των ραδιοτηλεοπτικών εισέρχονται σε μια ακόμη πτωτική πορεία μικρής έντασης.

1 Αριθμός εργαζομένων και προστιθέμενη αξία των Κλάδων Πολιτισμού και Δημιουργικότητας, Ελλάδα, 2008-2014 και 2013-2014

	Εργαζόμενοι			Προστιθέμενη αξία		
ΤΟΜΕΙΣ	Αριθμός εργαζόμενων 2014	Μεταβολή 2008-14	Μεταβολή 2013-14	Π.Α. (σε εκατ.€) 2014	Μεταβολή 2008-14	Μεταβολή 2013-14
Εκτυπώσεις, κατασκευές και χειροτεχνίες	8.428	-36,80%	-7,00%	184,45	-36,50%	6,80%
Λιανικό εμπόριο πολιτιστικών αγαθών	5.909	-16,40%	5,80%	39,75	-56,70%	-11,20%
Εκδόσεις	16.224	-39,20%	1,30%	371,7	-52,30%	4,10%
Εκδόσεις λογισμικού και προγραμματισμός Η/Σ	9.337	0,50%	3,50%	296,85	-30,20%	16,80%
Οπτικοακουστικά	9.746	-32,20%	0,70%	208,1	-57,90%	54,80%
Τηλεόραση, ραδιόφωνο και επικοινωνία	7.357	-53,80%	15,20%	202,7	-71,00%	15,70%
Αρχιτεκτονική	21.223	-27,70%	-0,10%	232,6	-77,20%	-15,70%
Διαφήμιση	11.370	-9,60%	-3,90%	271,2	-39,20%	3,90%
Ειδικευμένο σχέδιο	2.394	-0,20%	0,10%	29,3	-47,60%	27,90%
Τέχνες και διασκέδαση	11.200	-11,10%	-10,40%	198,6	-40,90%	-6,70%
Βιβλιοθήκες και μουσεία	7.500	-43,60%	15,40%	88,8	-2,60%	16,80%
Σύνολο	110.688	-29,50%	0,40%	2124,1	-55,10%	6,90%

Πηγή: Eurostat, ΕΛΣΤΑΤ, ΥΠΠΟΑ

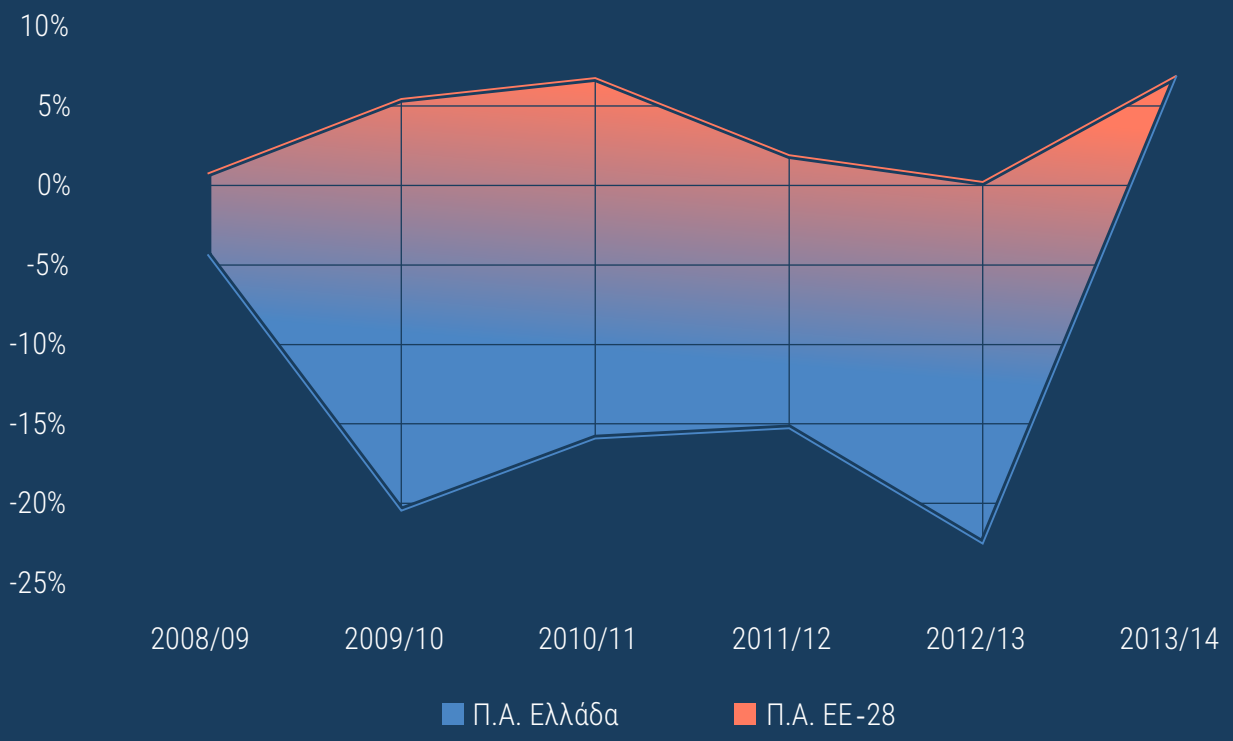
Προστιθέμενη αξία

© ΕΛΣ

Το 2008, οι ΚΠΔ στην Ελλάδα είχαν προστιθέμενη αξία 4,7 δισ. € (2,2% του ΑΕΠ), ενώ το 2014 περίπου 2,1 δισ. € (1,4% του ΑΕΠ). Η ύφεση της προστιθέμενης αξίας των ΚΠΔ στην Ελλάδα από το 2008 έως το 2014 αγγίζει το 55,1%, έχοντας μια μέση ετήσια μείωση της τάξης του 11,9%, ενώ την ίδια χρονική περίοδο στην ΕΕ-28 παρατηρείται αύξηση της προστιθέμενης αξίας σωρευτικά κατά 23,8% ή περίπου 3,7% κατ' έτος (Διάγραμμα 3). Για το 2014, η Ελλάδα κατατάσσεται 14η στην ΕΕ-28 στην παραγωγή προστιθέμενης αξίας στους ΚΠΔ.

3 Ποσοστιαίες ετήσιες μεταβολές προστιθέμενης αξίας του πολιτιστικού και δημιουργικού τομέα σε Ελλάδα και ΕΕ-28, 2008-2014

Πηγή: Eurostat, ΕΛΣΤΑΤ, ΥΠΠΟΑ.

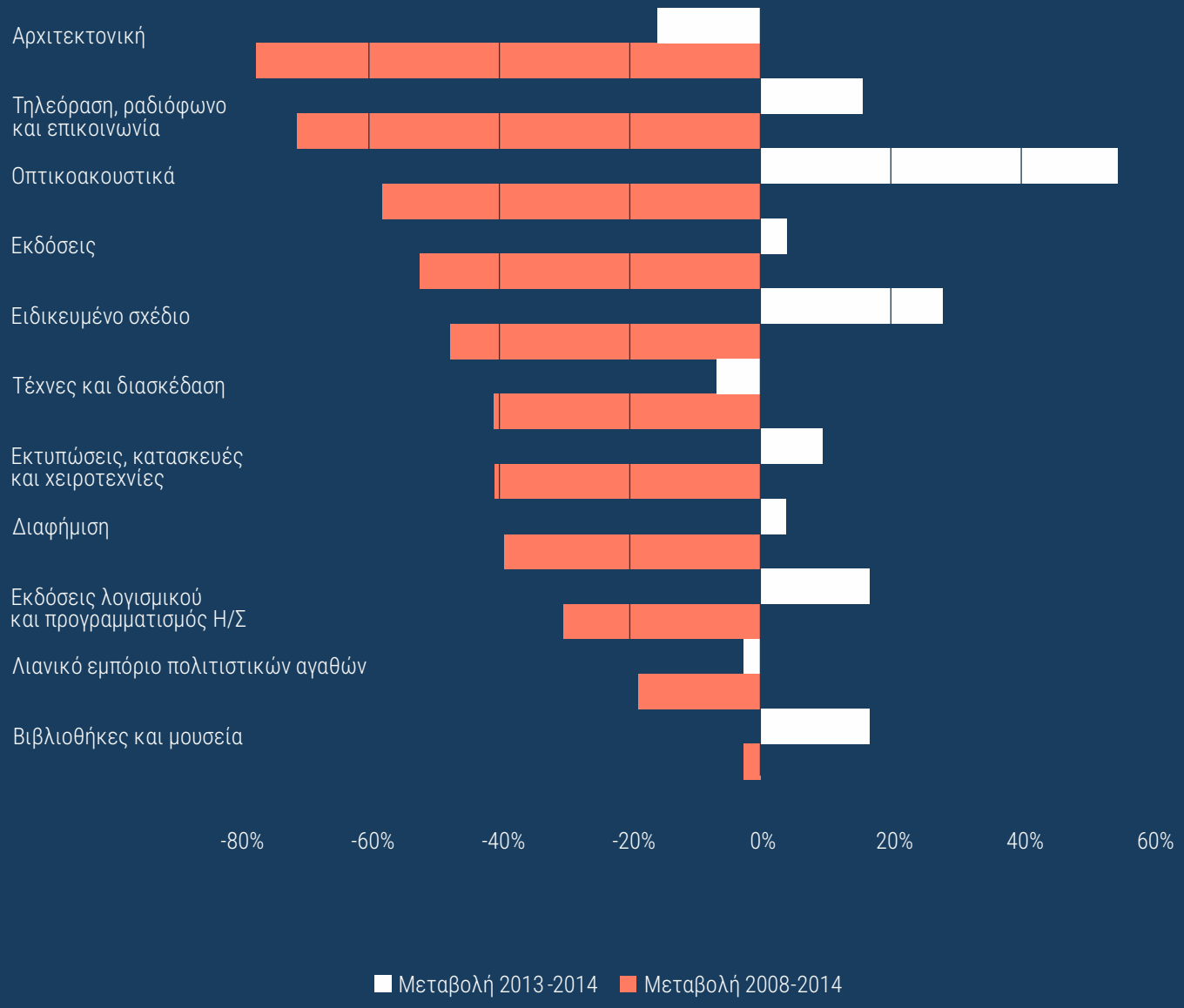
Σημ.: Για τους κλάδους «Τέχνες και διασκέδαση» και «Βιβλιοθήκες και μουσεία» δεν υπάρχουν επαρκή στοιχεία για ΕΕ-28.

Οι κλάδοι με τη μεγαλύτερη συνεισφορά στην προστιθέμενη αξία είναι οι εκδόσεις (371 εκατ. €), οι εκδόσεις λογισμικού και προγραμματισμός Η/Υ (297 εκατ. €), τα οπτικοακουστικά (208 εκατ. €) και ο κλάδος τηλεόρασης, ραδιοφώνου και επικοινωνίας (203 εκατ. €).

Παρ' όλες τις μεγάλες μειώσεις που παρατηρούνται σωρευτικά μεταξύ 2008 και 2014, το 2013/14 ο πολιτιστικός και δημιουργικός τομέας φαίνεται να ανακάμπτει με μια αύξηση της προστιθέμενης αξίας κατά 6,9% και μια τάση σταθερότητας στον αριθμό των εργαζομένων και των δημιουργικών επιχειρήσεων.

Οι κλάδοι του λογισμικού και του ειδικευμένου σχεδίου (design) φαίνεται πως άντεξαν στην περίοδο της οικονομικής κρίσης, ενώ το 2013/14 αύξησαν την προστιθέμενη αξία τους κατά 16,8% και 27,9% αντίστοιχα. Άλλοι κλάδοι που παρουσίασαν μεγάλες αυξήσεις στην προστιθέμενη αξία την περίοδο 2013/14 είναι τα οπτικοακουστικά (54,8%), οι βιβλιοθήκες και τα μουσεία (16,8%) και η τηλεόραση, το ραδιόφωνο και η επικοινωνία (15,7%).

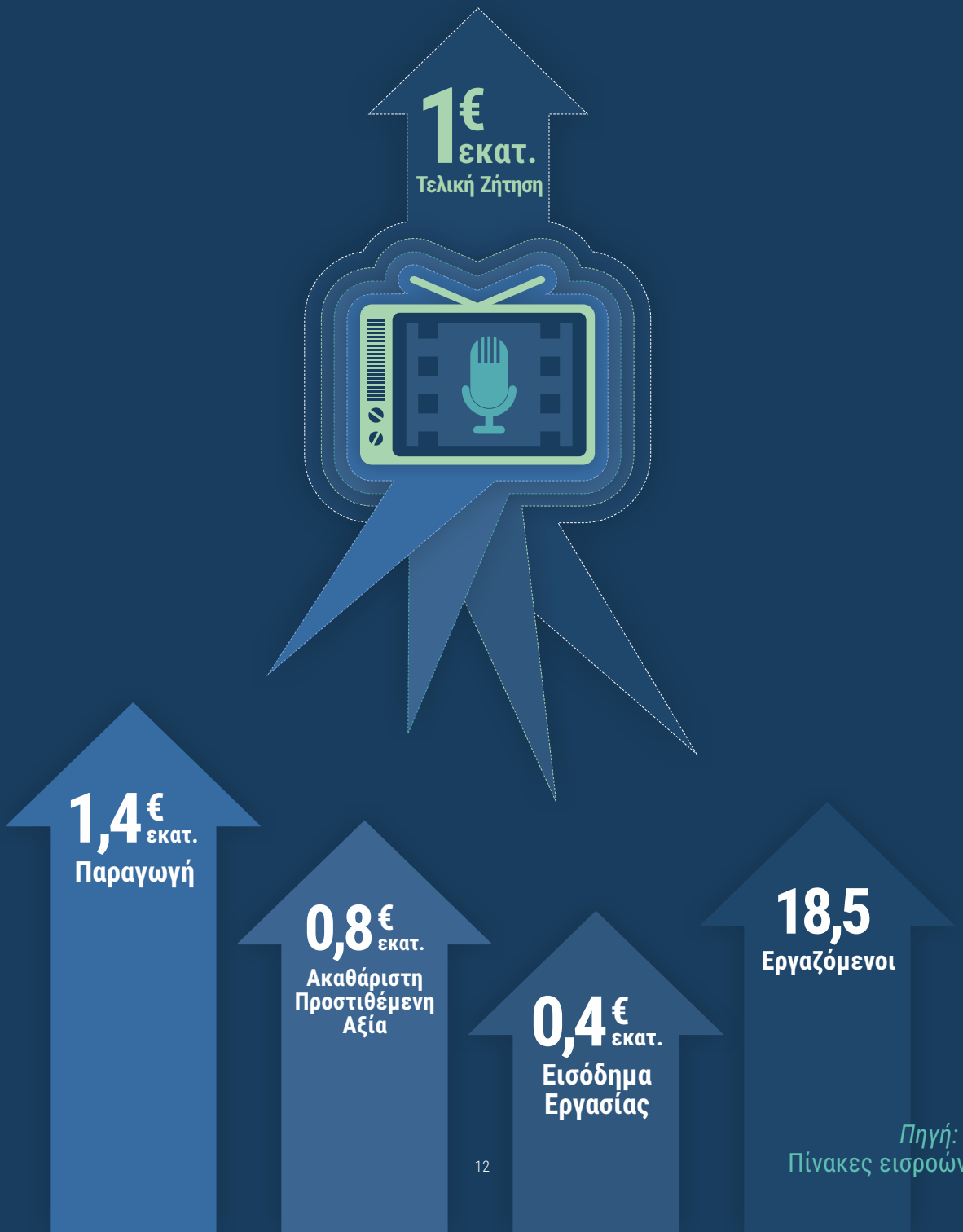
4 Ποσοστιαίες μεταβολές προστιθέμενης αξίας των ΚΠΔ, Ελλάδα, 2008-2014, 2013-2014

Πηγή: Eurostat, ΕΛΣΤΑΤ, ΥΠΠΟΑ

Ο κλάδος της διαφήμισης και οι κλάδοι οπτικοακουστικών, τηλεόρασης και ραδιοφώνου έχουν τους μεγαλύτερους πολλαπλασιαστές παραγωγής στο σύνολο των κλάδων της ελληνικής οικονομίας. Έτσι, μια αύξηση της τελικής ζήτησης κατά 1 εκατ. € για τα προϊόντα του κλάδου οπτικοακουστικών, τηλεόρασης και ραδιοφώνου θα αυξήσει την συνολική παραγωγή στην Ελλάδα κατά 1,4 εκατ. €, την ακαθάριστη προστιθέμενη αξία κατά 0,8 εκατ. €, το εισόδημα εργασίας κατά 0,4 εκατ. € και θα δημιουργήσει 18,5 νέες θέσεις εργασίας στο σύνολο της ελληνικής οικονομίας.

Πολλαπλασιαστικές επιδράσεις του κλάδου των οπτικοακουστικών

Πηγή: Eurostat, Πίνακες εισροών-εκροών

Εργαζόμενοι και επιχειρήσεις

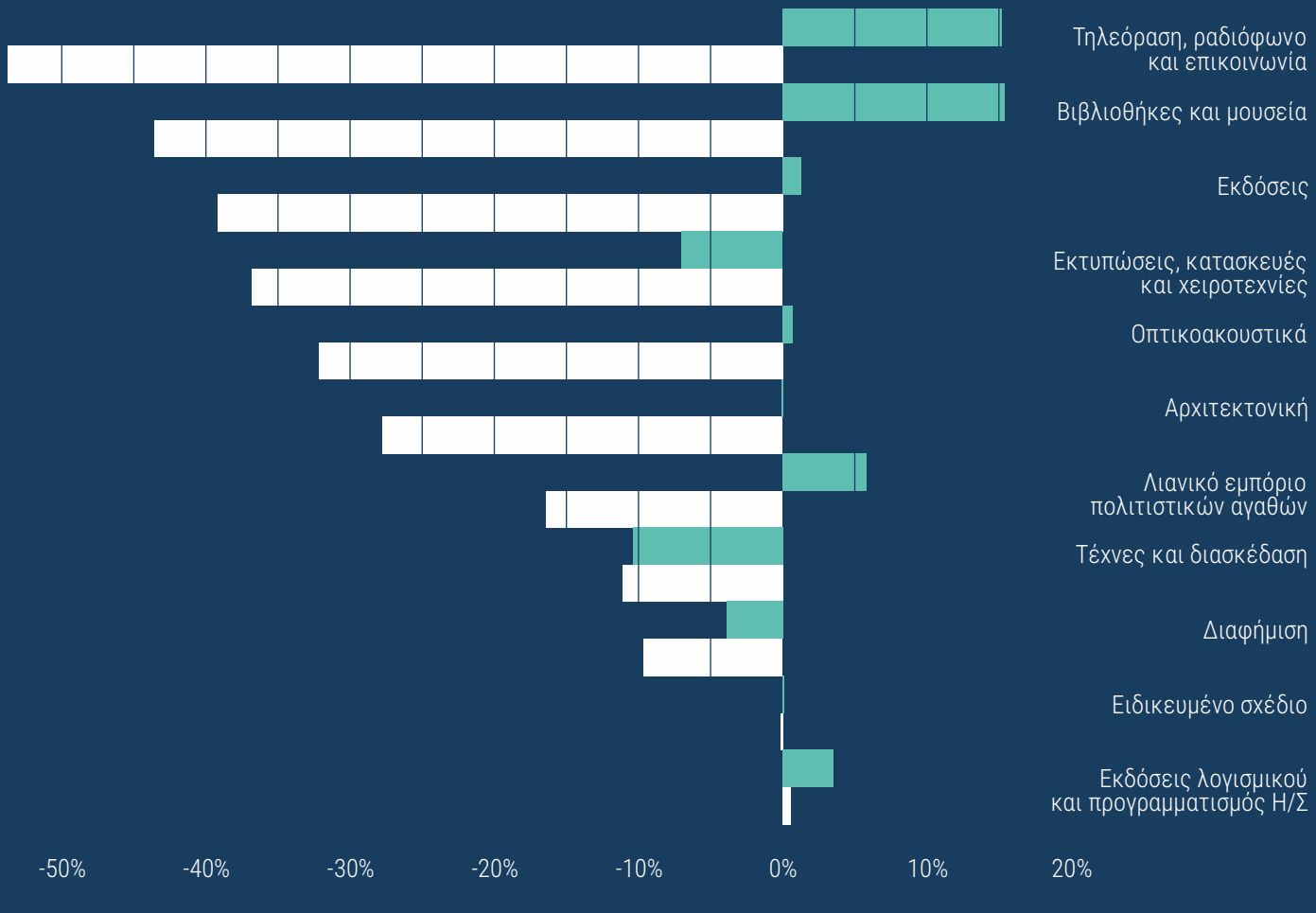

© ADAF

Οι εργαζόμενοι στον πολιτιστικό και δημιουργικό τομέα στην Ελλάδα ήταν 110.688 για το 2014, δηλαδή περίπου 3,2% επί της συνολικής απασχόλησης στην Ελλάδα, ενώ παρατηρείται μια μείωση της τάξης του 29,5% από το 2008, όταν ο αριθμός των εργαζομένων ανερχόταν σε 156.911 άτομα (ή 3,6% της συνολικής απασχόλησης). Την περίοδο 2013/2014, ο αριθμός των εργαζομένων παρουσίασε μια μικρή άνοδο κατά 0,4%.

Δύο κλάδοι που φαίνεται ότι «άντεξαν» και συγκράτησαν την απασχόληση κατά τη διάρκεια της κρίσης είναι ο κλάδος της έκδοσης λογισμικού, ο οποίος την περίοδο 2008-2014 αύξησε τους εργαζόμενους κατά 0,5%, και ο κλάδος του design, στον οποίο παρατηρήθηκε μια μικρή μείωση κατά 0,2%. Αντίθετα, μεγάλες μειώσεις του αριθμού των εργαζομένων την περίοδο 2008-2014 παρατηρούνται στην τηλεόραση και το ραδιόφωνο (-53%), στις βιβλιοθήκες και τα μουσεία (-43,6%) και στις εκδόσεις (-39,2%), αν και σε αυτούς τους κλάδους σημειώνονται οι μεγαλύτερες αυξήσεις αριθμού εργαζομένων κατά το 2013/2014 (15,2%, 15,4% και 1,3% αντίστοιχα, βλ. Διάγραμμα 5).

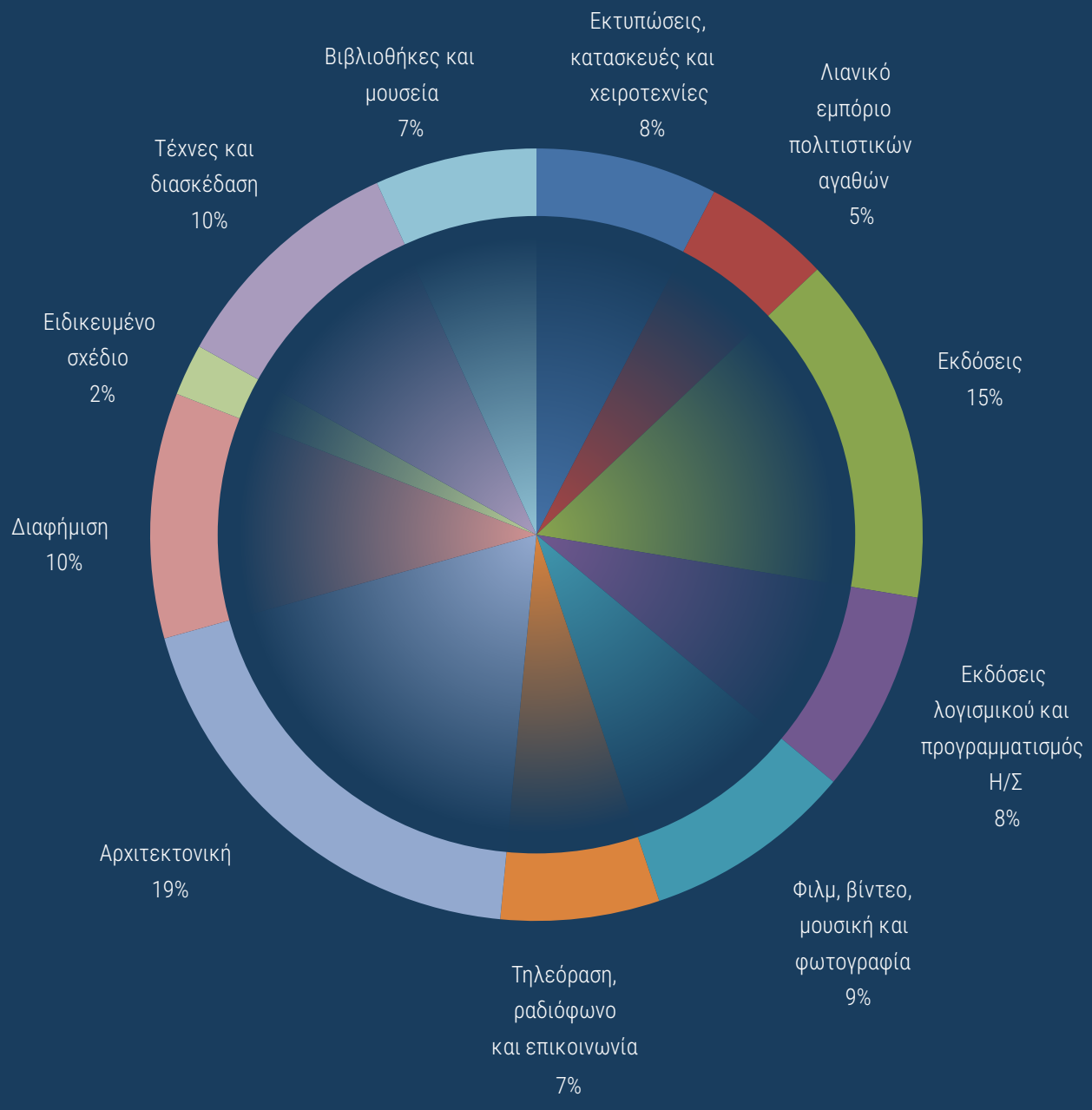
5 Ποσοστιαίες μεταβολές αριθμού εργαζομένων ΚΠΔ, Ελλάδα, 2008-2014, 2013-2014

Πηγή: Eurostat

Η Ελλάδα κατατάσσεται 11η στην απασχόληση και 10η στον αριθμό δημιουργικών επιχειρήσεων στην ΕΕ-28. Οι κλάδοι με τους περισσότερους εργαζομένους για το 2014 είναι η αρχιτεκτονική (21.200 εργαζόμενοι), οι εκδόσεις (16.200), η διαφήμιση (11.300) και οι τέχνες και διασκέδαση (11.200).

6 Μερίδια ΚΠΔ στον αριθμό των εργαζομένων στην Ελλάδα, 2014

Πηγή: Eurostat

2 Στοιχεία για το θέατρο και τον χορό στην Ελλάδα, 2015

5.000 Ηθοποιοί
1.254 Σκηνοθέτες θεάτρου, κινηματογράφου και τηλεόρασης
375 Θεατρικοί συγγραφείς, μουσικοί και μεταφραστές
400 Χορευτές
110 Χορογράφοι
34 Έργα σύγχρονου χορού
40 Θέατρα σκιών
400 Λυρικοί τραγουδιστές
2.000 Τεχνικοί κινηματογράφου/θεάτρου[1]
684 Σχολές θεάτρου, χορού και ωδεία
55.142 Μαθήτες σχολών
377 Θεατρικές σκηνές
1.542 Θεατρικές παραστάσεις*

Πηγή: Πανελλήνια Ομοσπονδία Θεάματος Ακροάματος, Εταιρεία Ελλήνων Σκηνοθετών, Εταιρεία Ελλήνων Θεατρικών Συγγραφέων, Μουσικών και Μεταφραστών, Σωματείο Ελλήνων Χορογράφων, athinorama.gr.
*στοιχεία μόνο για Αττική

3 Στοιχεία για την ελληνική κινηματογραφική παραγωγή και τους κινηματογράφους, 2015

31 Εγχώριες ταινίες και ντοκιμαντέρ (2016)
151 Εγχώριες εταιρείες παραγωγής κινηματογραφικών ταινιών και τηλεοπτικών προγραμμάτων (2011)
190 Σκηνοθέτες και παραγωγοί (μέλη ΕΣΠΕΚ και ΣΑΠΟΕ)
294 Κινηματογράφοι
[***2,7*** *ανά 100.000 κατοίκους*]
495 Οθόνες προβολής
[***4,6*** *ανά 100.000 κατοίκους*]
53 Κινηματογραφικές λέσχες

Πηγή: Ελληνικό Κέντρο Κινηματογράφου, ΕΣΠΕΚ, ΣΑΠΟΕ

4 Στοιχεία για τη μουσική παραγωγή στην Ελλάδα

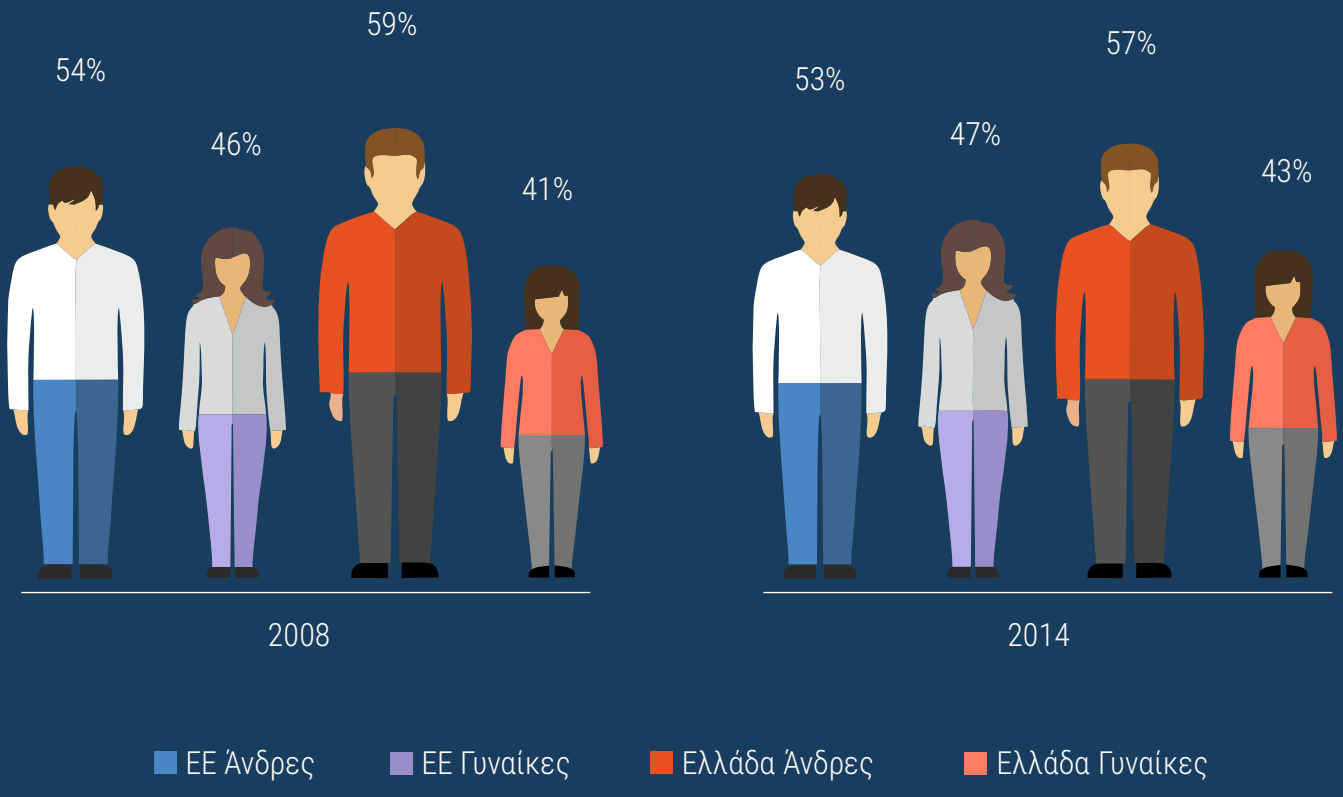
1.734.530 Μουσικά έργα στο αρχείο της ΑΕΠΙ, 2014
13.718 Στιχουργοί και συνθέτες (Μέλη ΑΕΠΙ, 2014)
1.313 Τραγουδιστές (Μέλη Ερατώ, 2015)
1.426 Μουσικοί (Μέλη Απόλλων, 2012)
71 Δισκογραφικές εταιρείες (μέλη GRAMMO, 2015)

[1] Οι τεχνικοί περιλαμβάνουν και όλες τις δημιουργικές ειδικότητες του χώρου εκτός των σκηνοθετών (π.χ. διευθυντές φωτογραφίας, οπερατέρ, μοντέρ, σκηνογράφοι, ενδυματολόγοι κ.λπ.)

© ΔΦΧΚ

Από το σύνολο των εργαζομένων του πολιτιστικού και δημιουργικού τομέα, 57% είναι άνδρες και 43% είναι γυναίκες. Την περίοδο 2008-2014 παρατηρείται μικρή αύξηση των γυναικών εργαζομένων στο πεδίο κατά 2% και αντίστοιχη μείωση των ανδρών. Την ίδια περίοδο, η ποσοστιαία συμμετοχή των ανδρών και γυναικών στην αγορά εργασίας των ΚΠΔ στην ΕΕ-28 διακρίνεται από μεγαλύτερη ισοτιμία μεταξύ των φύλων.

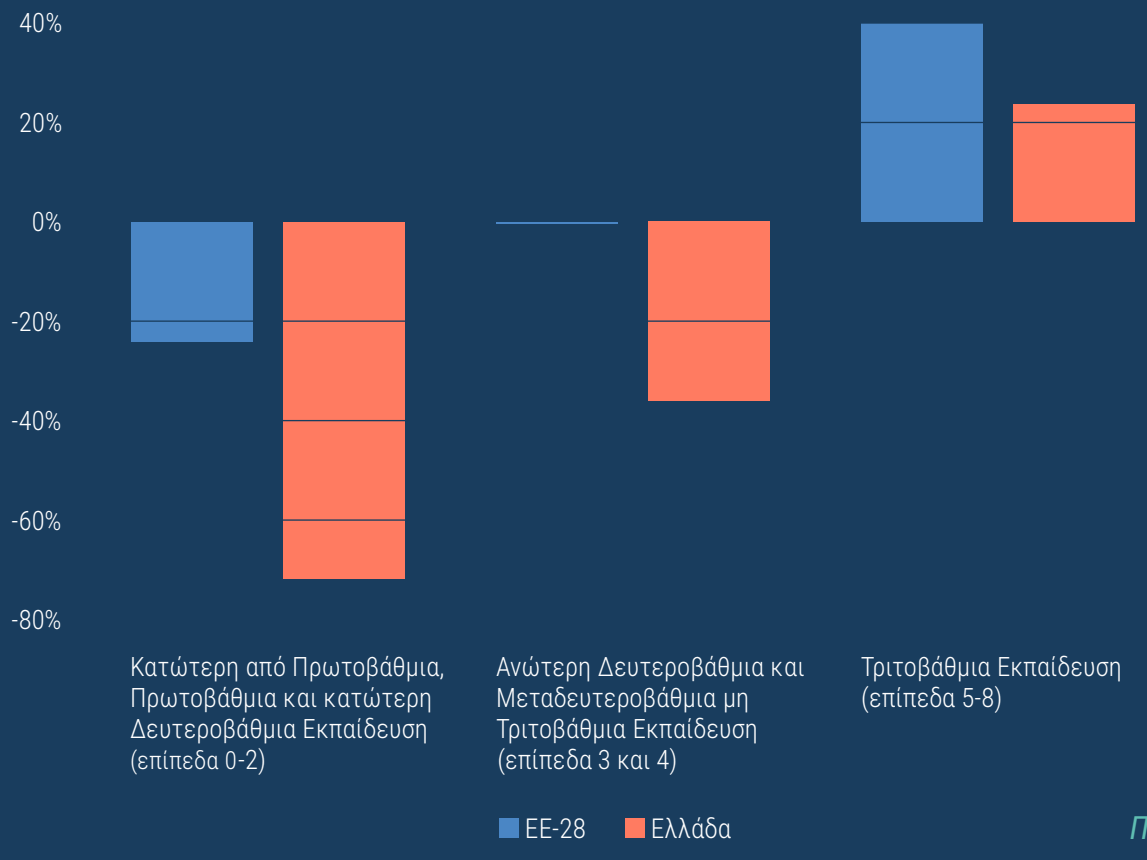
7 Ποσοστά εργαζομένων κατά φύλο στον πολιτιστικό και δημιουργικό τομέα στην Ελλάδα και την ΕΕ-28, 2008 και 2014

Πηγή: Eurostat

Το 57% των εργαζομένων του πολιτιστικού και δημιουργικού τομέα της χώρας το 2014 ήταν απόφοιτοι τριτοβάθμιας εκπαίδευσης. Την περίοδο 2008-2014, οι παραπάνω εργαζόμενοι αυξήθηκαν κατά 23,7% (ΕΕ-28: 40%), ενώ οι απόφοιτοι πρωτοβάθμιας εκπαίδευσης μειώθηκαν κατά 73% (ΕΕ-28: -24%), γεγονός που αναδεικνύει την αυξανόμενη επαγγελματοποίηση του ευρύτερου πεδίου της δημιουργικής εργασίας και ενδεχομένως τον βαθμό στον οποίο αναδεικνύεται αυτή ως ελκυστικό πεδίο εργασίας σε υψηλά εκπαιδευμένο εργατικό δυναμικό.

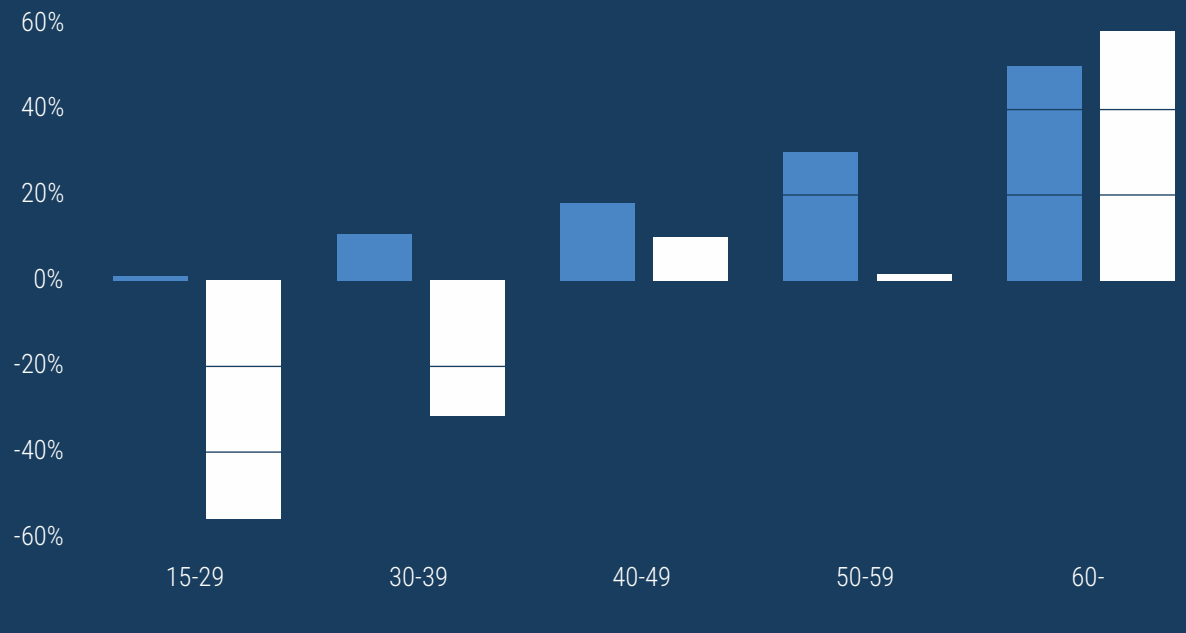
8 Ποσοστιαίες μεταβολές του επιπέδου εκπαίδευσης εργαζομένων στον πολιτιστικό και δημιουργικό τομέα στην Ελλάδα και ΕΕ-28, 2008-2014

Πηγή: Eurostat

Ακόμη, το 65% των εργαζομένων του πολιτιστικού και δημιουργικού τομέα στην Ελλάδα είναι ηλικίας 30-49 ετών (2014), ενώ η ηλικιακή ομάδα 15-29 υπέστη μείωση της απασχόλησης 56% κατά τη διάρκεια της οικονομικής κρίσης.

9 Ποσοστιαίες μεταβολές των ηλικιακών ομάδων των εργαζομένων στους ΚΠΔ, Ελλάδα και ΕΕ-28 2008-2014

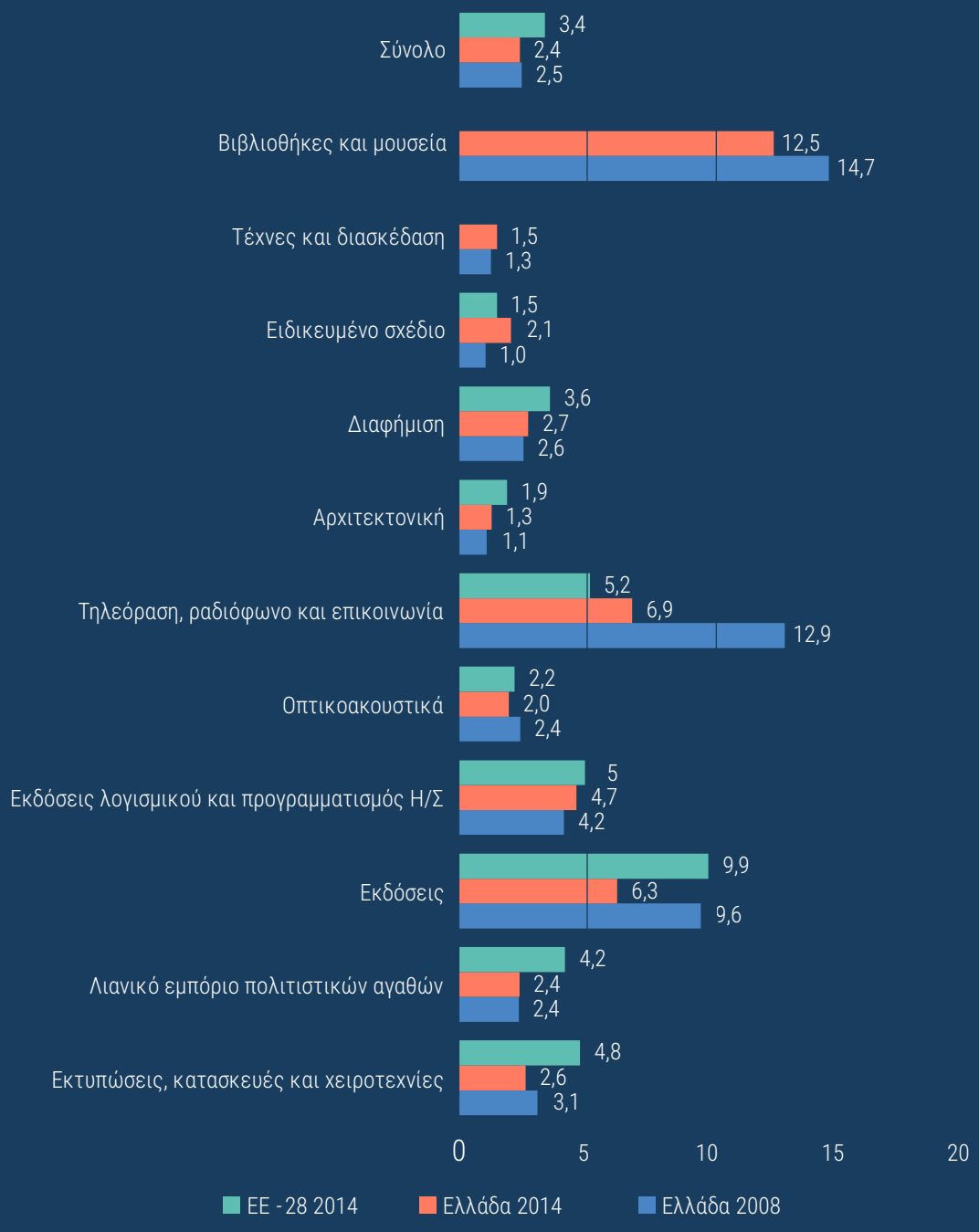

Πηγή: Eurostat

Στην Ελλάδα εργάζονται κατά μέσο όρο 2,4 εργαζόμενοι ανά δημιουργική επιχείρηση, ενώ στην ΕΕ-28 ο μέσος όρος είναι 3,4 (2014). Πάνω από το 71% των δημιουργικών επιχειρήσεων στην Ελλάδα είναι είτε ατομικές είτε επιχειρήσεις που απασχολούν έναν εργαζόμενο, 25,4% απασχολούν δύο με εννέα εργαζομένους, ενώ οι επιχειρήσεις με πάνω από 50 εργαζομένους είναι μόλις 0,6%. Οι ατομικές επιχειρήσεις και οι επιχειρήσεις που έχουν μέχρι 9 εργαζομένους παράγουν 55% της προστιθέμενης αξίας των ΚΠΔ στην Ελλάδα, ενώ αυτές με πάνω από 50 εργαζομένους παράγουν 26% της προστιθέμενης αξίας (Διάγραμμα 11).

10

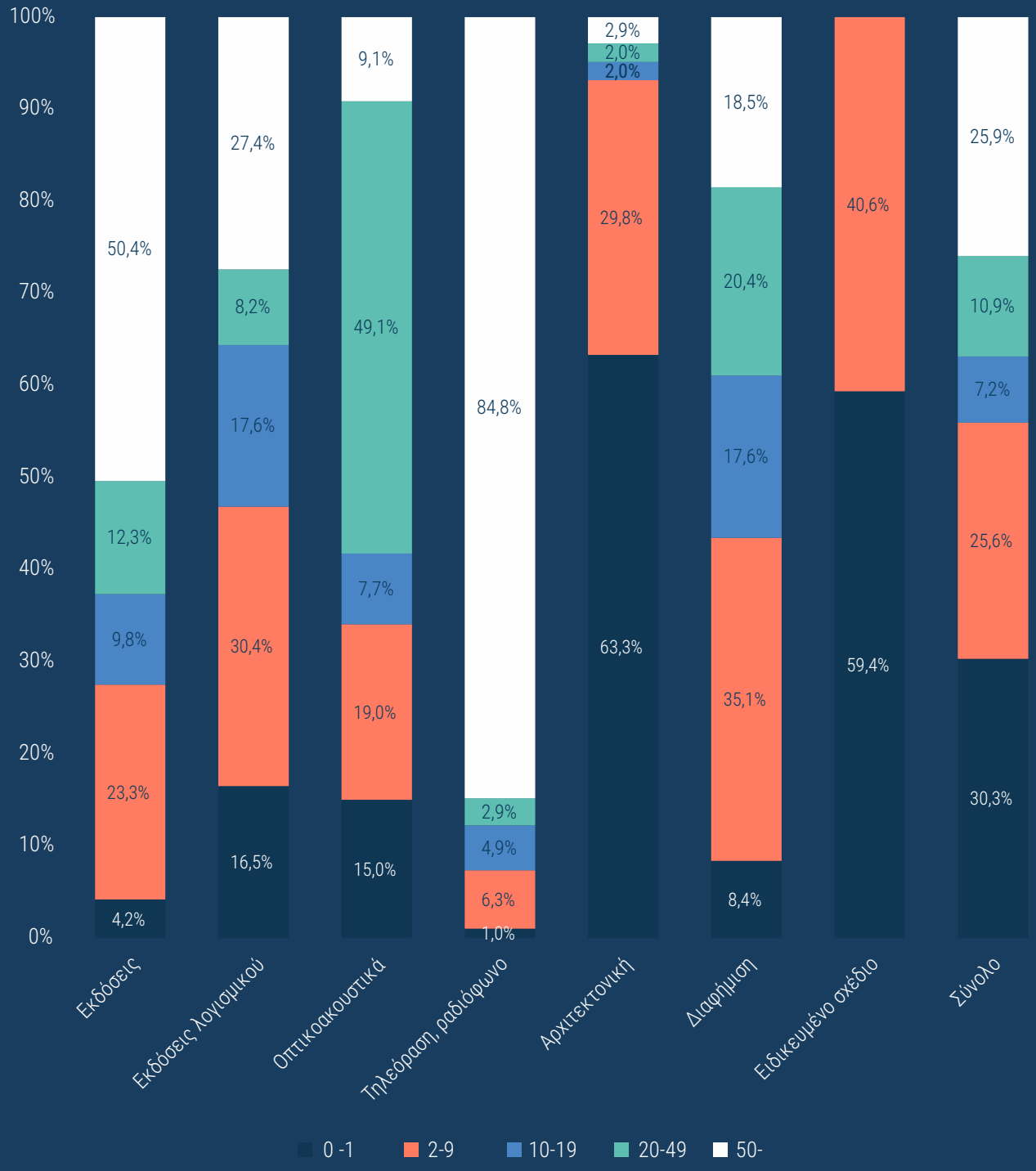
Μέσος όρος εργαζομένων ανά επιχείρηση, Ελλάδα, 2008-2014 και ΕΕ-28, 2014

Πηγή: Eurostat, ΕΛΣΤΑΤ, ΥΠΠΟΑ.
Σημ.: Για τους κλάδους «Τέχνες και διασκέδαση» και «Βιβλιοθήκες και μουσεία» δεν υπάρχουν επαρκή στοιχεία για ΕΕ-28.

11

Προστιθέμενη αξία ανά δημιουργικό κλάδο και αριθμό εργαζομένων στις επιχειρήσεις, Ελλάδα, 2014

Πηγή: Eurostat, ΕΛΣΤΑΤ

© ΔΦΧΚ

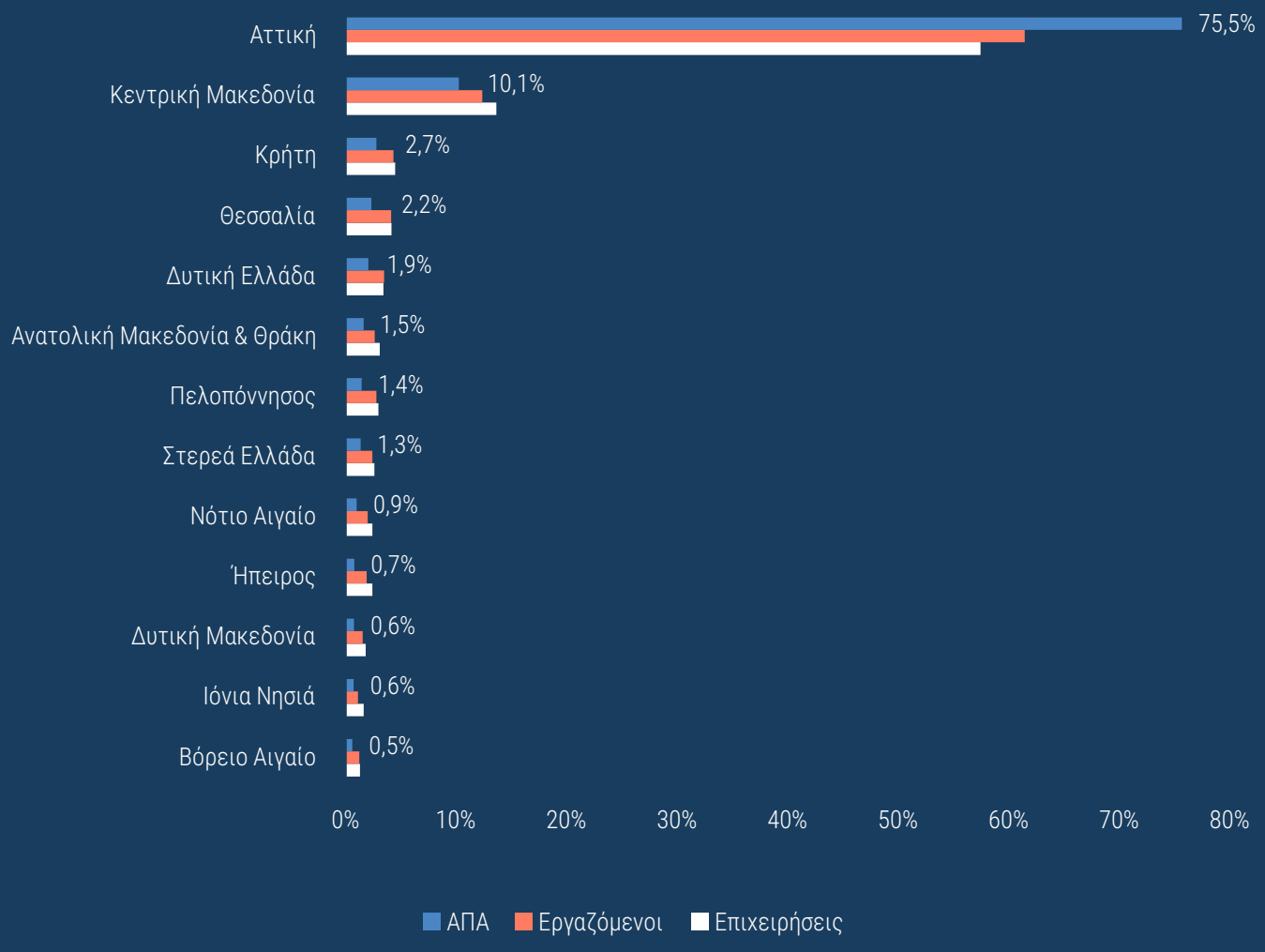

Περιφερειακές ανισότητες στην πολιτιστική και δημιουργική παραγωγή

©UrbanDig Project

Η κατανομή της πολιτιστικής και δημιουργικής παραγωγής, απασχόλησης και αριθμού επιχειρήσεων στις 13 Περιφέρειες της χώρας αποδεικνύεται ιδιαίτερα άνιση, σύμφωνα με το Διάγραμμα 12, καθώς η Περιφέρεια Αττικής παράγει το 75,5% της Ακαθάριστης Προστιθέμενης Αξίας (ΑΠΑ) των ΚΠΔ στην Ελλάδα, με το 57,3% των δημιουργικών επιχειρήσεων, οι οποίες απασχολούν το 60,8% των συνολικών εργαζομένων. Αμέσως μετά την Περιφέρεια Αττικής, έρχεται η Περιφέρεια Κεντρικής Μακεδονίας με μερίδιο στην ΑΠΑ 10,1%, 12,2% των εργαζομένων και 13,5% των επιχειρήσεων. Οι υπόλοιπες 11 Περιφέρειες μοιράζονται το 14,3% της ΑΠΑ, 27% των εργαζομένων και 29,1% των επιχειρήσεων. Το μοντέλο κέντρου-περιφέρειας, που είναι εμφανές στους περισσότερους κλάδους οικονομικής δραστηριότητας στην Ελλάδα, φαίνεται ότι αναπαράγεται στις πολιτιστικές και δημιουργικές βιομηχανίες με ακόμη μεγαλύτερη ένταση, προς όφελος των δύο μεγαλύτερων αστικών κέντρων (Αθήνα και Θεσσαλονίκη) και εις βάρος της υπόλοιπης περιφέρειας.

12 Μερίδια Περιφερειών σε ΑΠΑ, αριθμό εργαζομένων και επιχειρήσεων των ΚΠΔ στις 13 Περιφέρειες της Ελλάδας, 2014

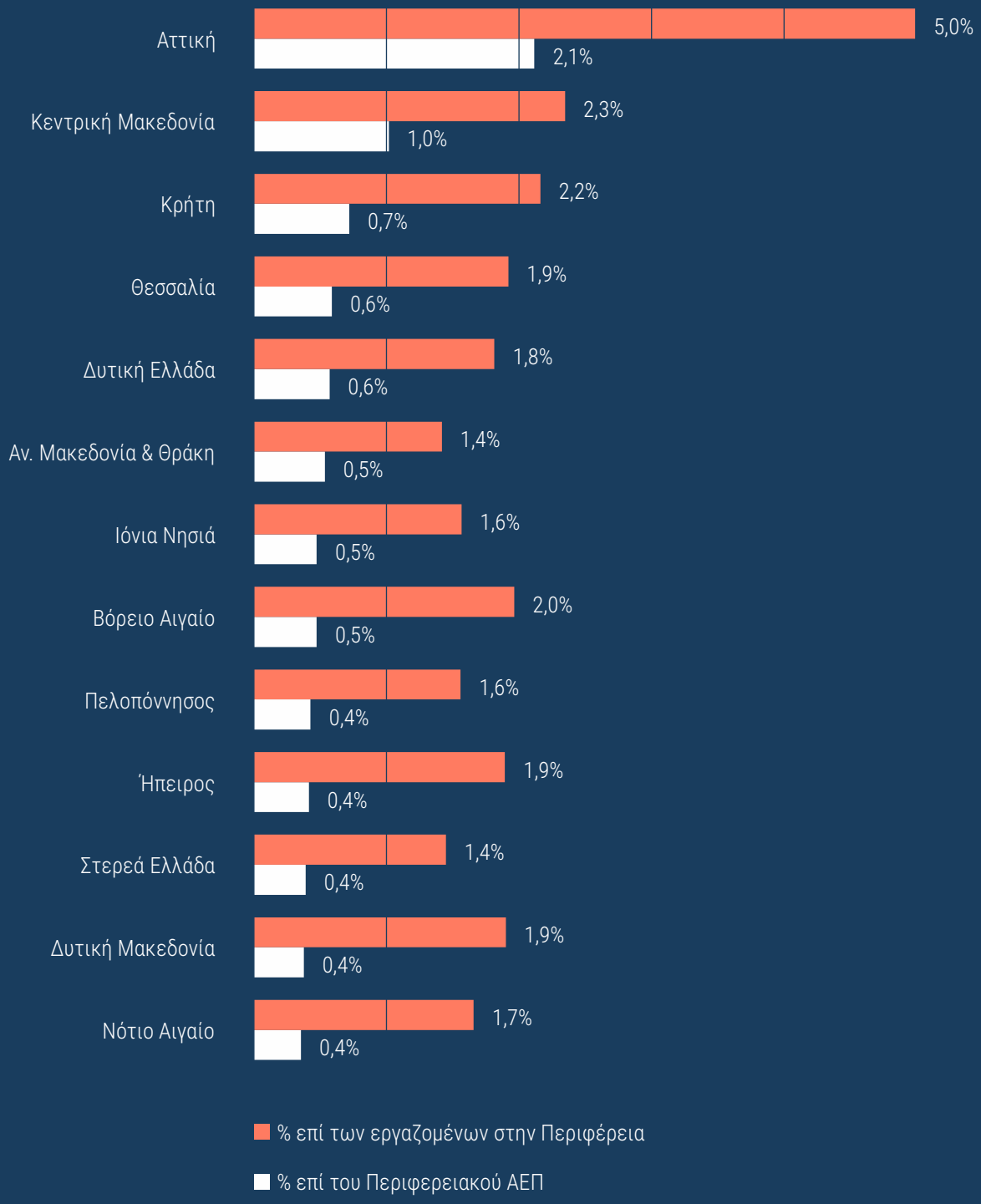

Πηγή: Eurostat, ΕΛΣΤΑΤ

Ειδικά για την Περιφέρεια Αττικής, οι πολιτιστικές και δημιουργικές βιομηχανίες παίζουν σημαντικό ρόλο στην περιφερειακή οικονομία, καθώς απασχολούν 2,1% των εργαζομένων εκεί και συνεισφέρουν 5% στο περιφερειακό ΑΕΠ, ενώ στις υπόλοιπες ελληνικές Περιφέρειες η απασχόληση κινείται μεταξύ 1,4% και 2,3% και η συνεισφορά στο περιφερειακό ΑΕΠ μεταξύ 0,4% και 1%.

13

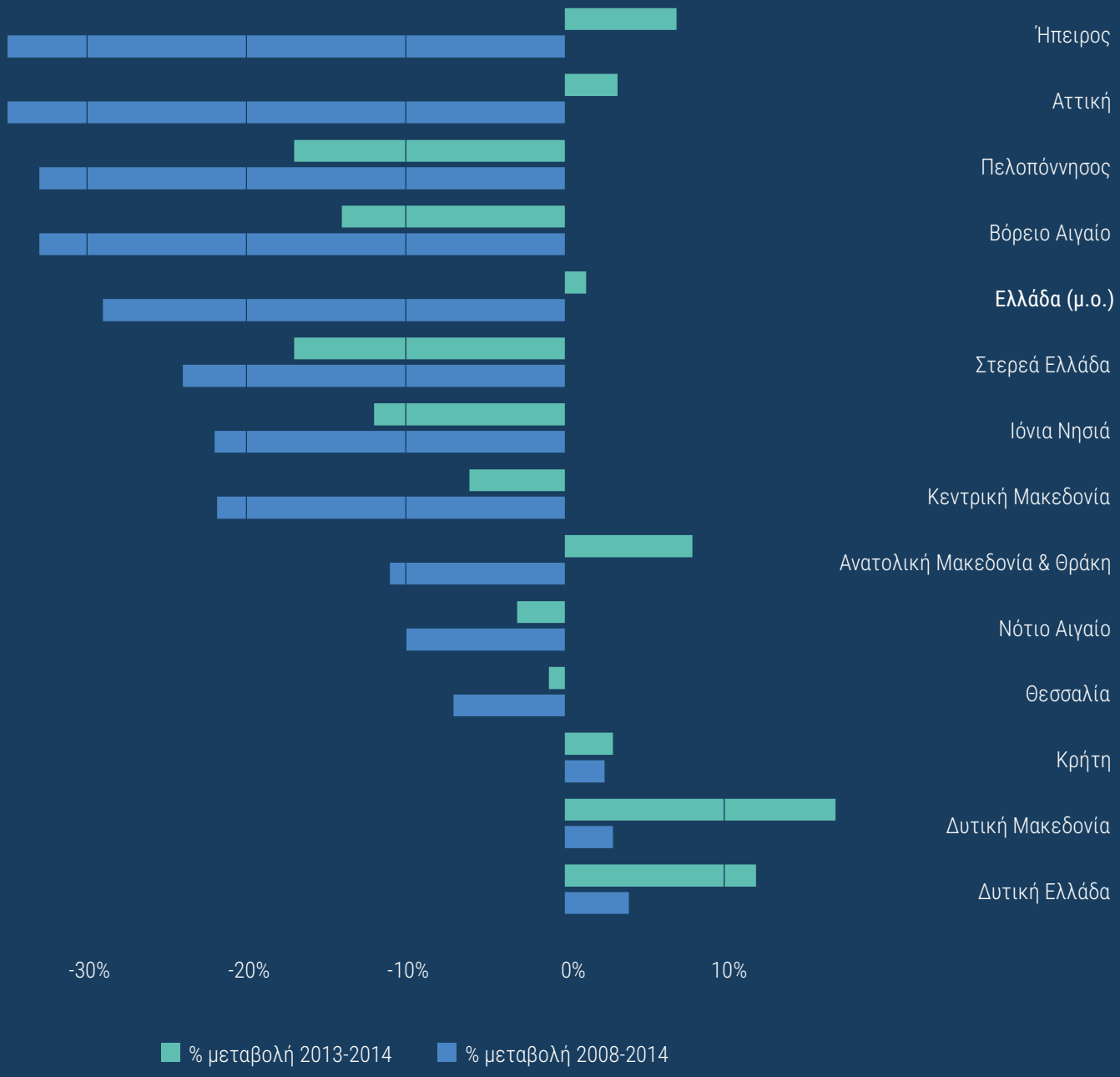
Μερίδια στην απασχόληση και στην ακαθάριστη προστιθέμενη αξία στους ΚΠΔ στις 13 Περιφέρειες της Ελλάδας, 2014

Πηγή: Eurostat, ΕΛΣΤΑΤ

Η οικονομική κρίση έπληξε περισσότερο τις Περιφέρειες Ηπείρου, Αττικής, Πελοποννήσου και Βορείου Αιγαίου, ενώ οι Περιφέρειες Δυτικής Μακεδονίας, Δυτικής Ελλάδας και Κρήτης αποδείχθηκαν ιδιαίτερα ανθεκτικές, αφού αύξησαν τα ποσοστά απασχόλησης την περίοδο 2008-2014, ενώ την περίοδο 2013/2014 οι Περιφέρειες Δυτικής Μακεδονίας και Δυτικής Ελλάδας σημείωσαν αυξήσεις πάνω από 10% στον αριθμό των εργαζομένων. Ακόμη, ενθαρρυντικό είναι ότι η απασχόληση ενισχύθηκε κατά 3% στην Αττική το 2014, ανακάμπτοντας από τις συνεχείς μειώσεις των τελευταίων έξι ετών.

14 Ποσοστιαίες μεταβολές αριθμού εργαζομένων στους ΚΠΔ στις 13 Περιφέρειες της Ελλάδας, 2008-2013-2014

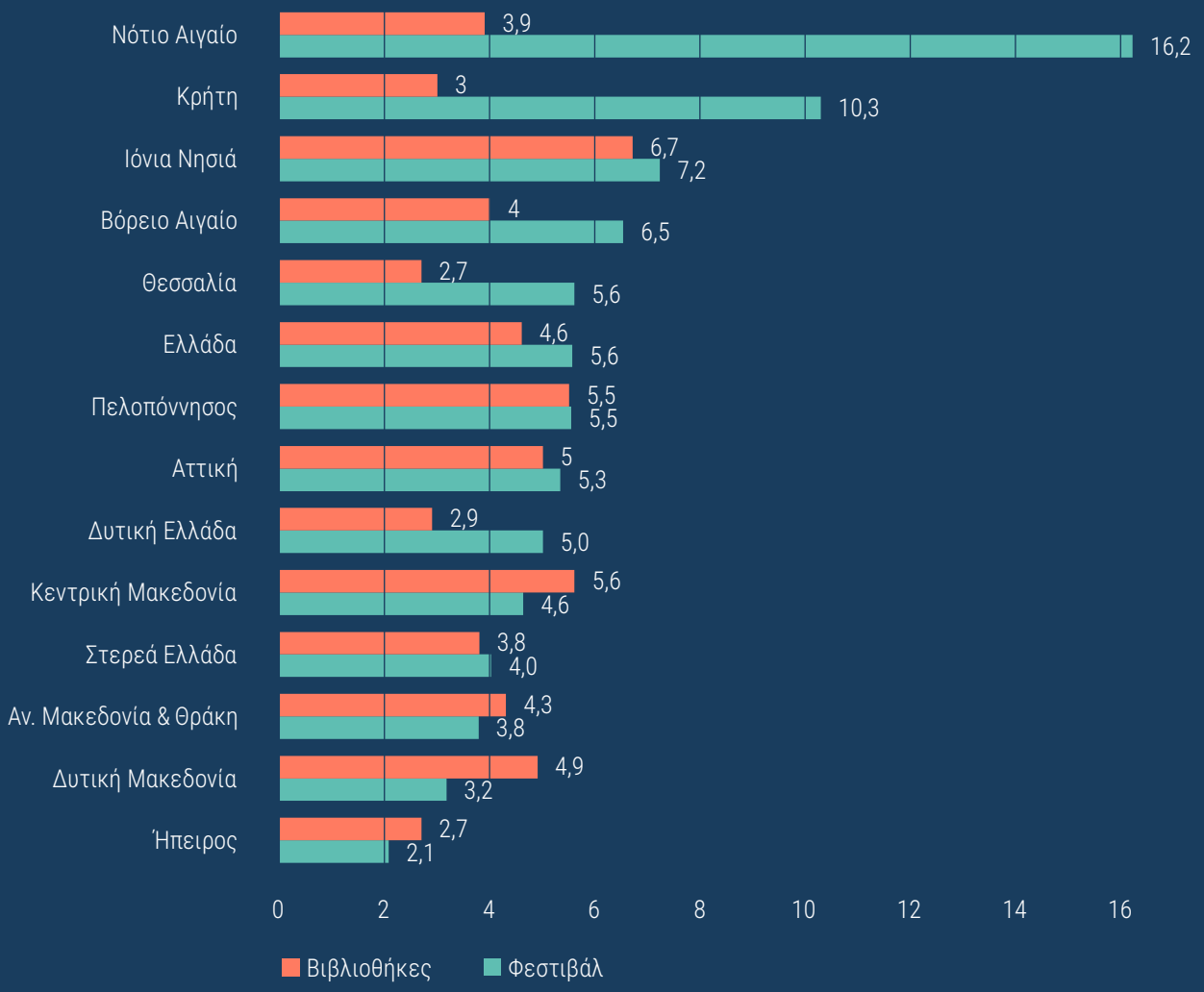
Πηγή: Eurostat, ΕΛΣΤΑΤ

Επίσης, έντονες περιφερειακές ανισότητες παρατηρούνται σε πολιτιστικές δομές και υποδομές, όπως στον αριθμό των φεστιβάλ και βιβλιοθηκών (ανά 100.000 κατοίκους), όπου στην Περιφέρεια Νοτίου Αιγαίου διοργανώνονται 16,2 φεστιβάλ ανά 100.000 κατοίκους κατ' έτος, ενώ στην Περιφέρεια Ηπείρου μόλις 2,1 φεστιβάλ.

15

Αριθμός φεστιβάλ και βιβλιοθηκών, ανά 100.000 κατοίκους, 2015

Πηγή: Eurostat, ΕΛΣΤΑΤ

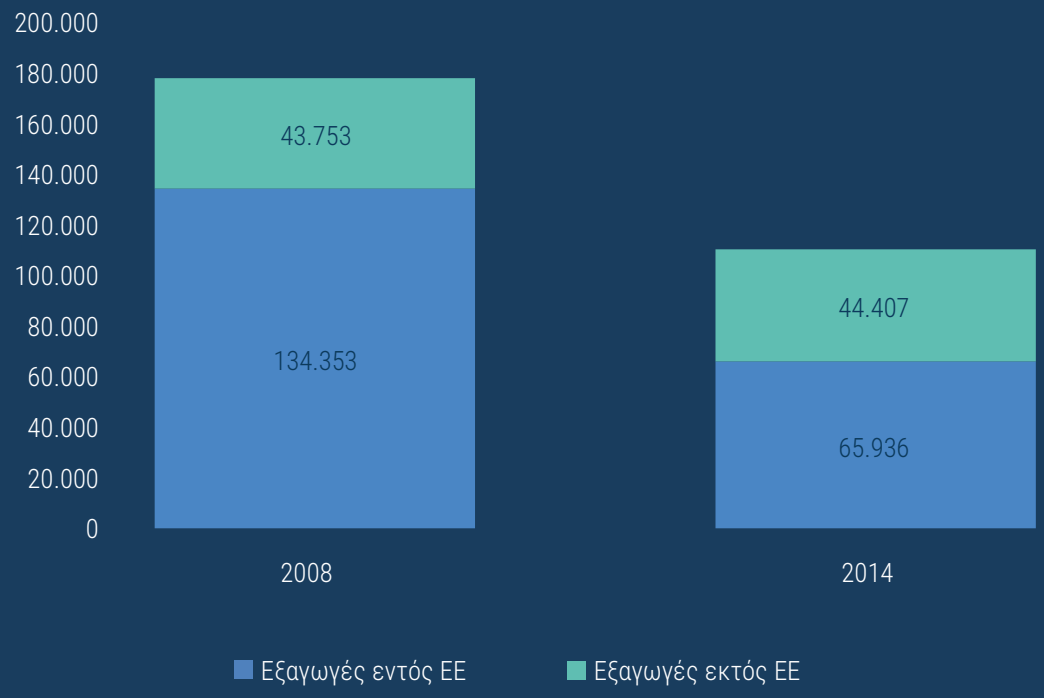
Διεθνές εμπόριο πολιτιστικών αγαθών & πολιτιστική κατανάλωση

© Art Athina

Η Ελλάδα είναι καθαρός εισαγωγέας πολιτιστικών αγαθών, καθώς εισάγει αγαθά αξίας 181 εκατ. € (κυρίως κινηματογραφικά φιλμ, βιντεοπαιχνίδια και κονσόλες παιχνιδιών) και εξάγει αγαθά αξίας 110 εκατ. € (κυρίως βιβλία, πλεκτά, υφάσματα, κεντήματα και ηχογραφημένα μέσα) για το 2014, αν και οι εισαγωγές μειώθηκαν κατά 51,2%, ενώ οι εξαγωγές κατά 38% την περίοδο 2008-2014. Η Ελλάδα κατατάσσεται 10η (στην ΕΕ-28) στις εξαγωγές εντός της ΕΕ και 16η στις εξαγωγές σε χώρες εκτός της ΕΕ.

16

Εξαγωγές Ελλάδας εντός και εκτός ΕΕ, 2008 και 2014 (σε χιλιάδες €)

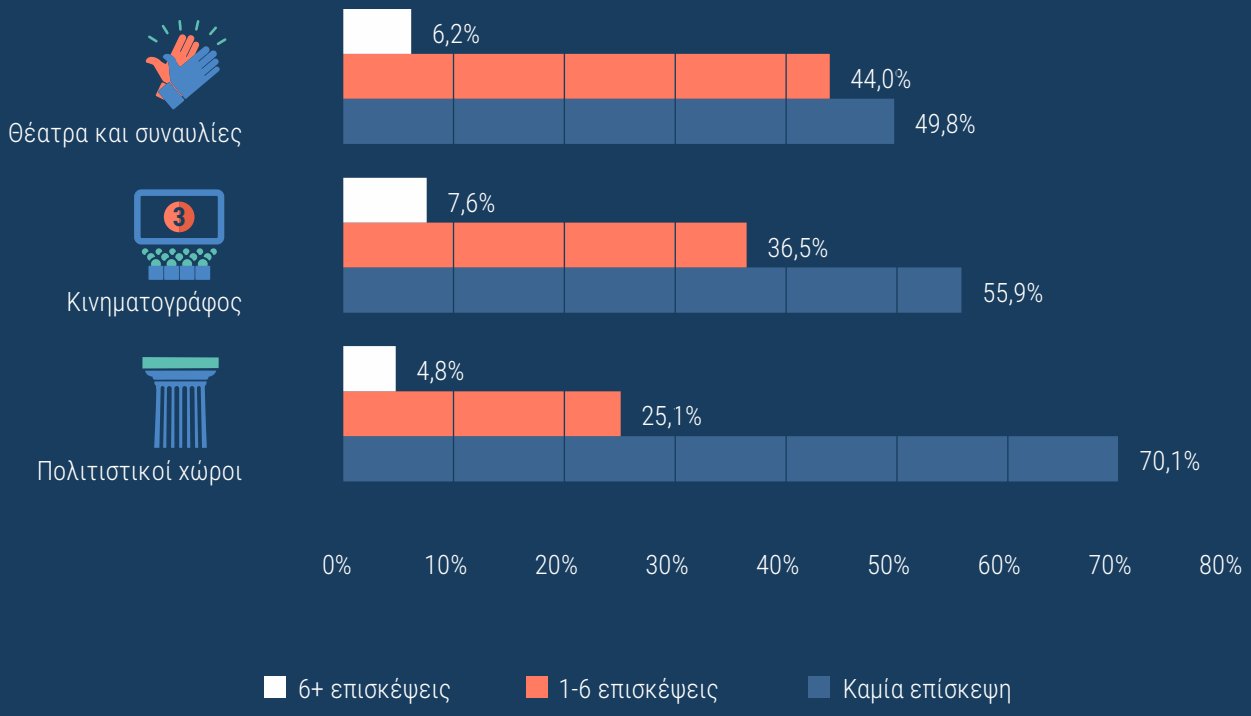
Πηγή: Eurostat, ΕΛΣΤΑΤ

Όσον αφορά τη πολιτιστική κατανάλωση, όπως αυτή εκφράζεται μέσω επισκέψεων στον κινηματογράφο, στο θέατρο και σε συναυλίες, καθώς και σε πολιτιστικούς χώρους,* τα στοιχεία της Eurostat καταδεικνύουν ότι το 2011 μεγάλα ποσοστά των ερωτώμενων, τόσο στην Ελλάδα όσο και στην ΕΕ, έχουν μηδενική συμμετοχή σε πολιτιστικά δρώμενα, στον βαθμό τουλάχιστον που αυτή εκφράζεται μέσω της επίσκεψης στους συγκεκριμένους χώρους.

* Για τη συλλογή των σχετικών πολιτιστικών στατιστικών δεδομένων από τη Eurostat, ως «πολιτιστικοί χώροι» ορίζονται τα ιστορικά μνημεία, τα μουσεία, οι γκαλερί τέχνης και οι αρχαιολογικοί χώροι.

17

Συχνότητα επίσκεψης σε πολιτιστικούς χώρους, κινηματογράφους, θέατρα και συναυλίες στην Ελλάδα, 2007 και 2011

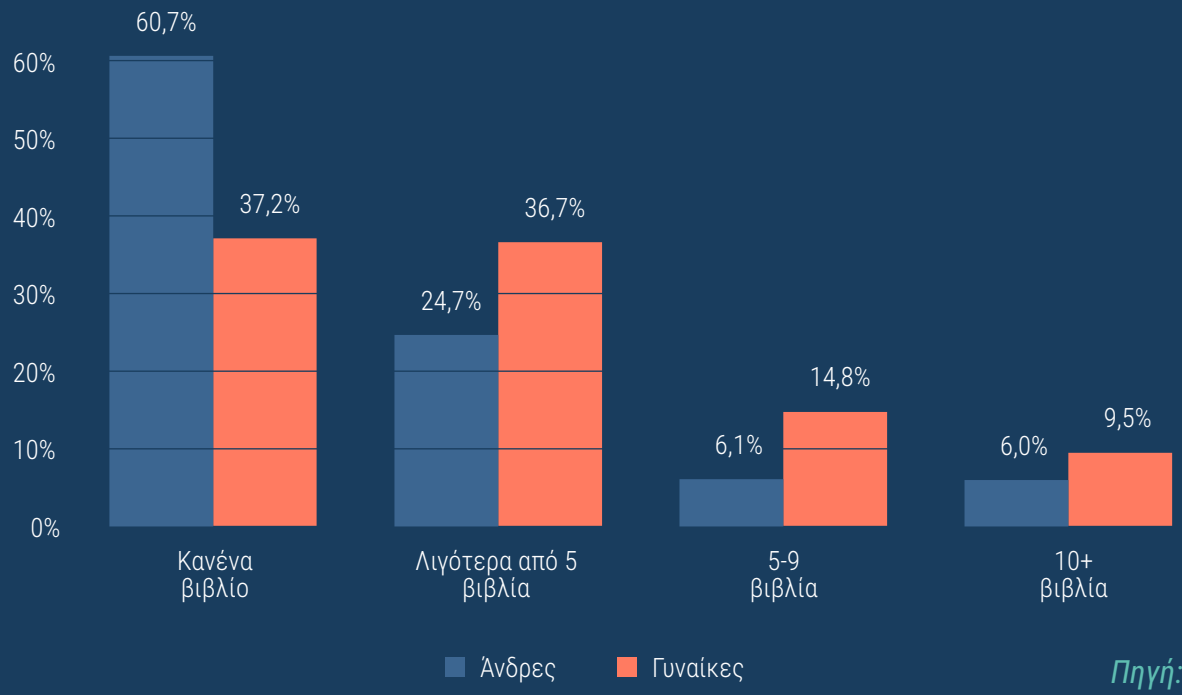

Πηγή: Eurostat

Όσο πιο υψηλό είναι το μορφωτικό επίπεδο του κοινού τόσο συχνότερη είναι η επίσκεψη σε πολιτιστικούς χώρους, κινηματογράφους και θέατρα-συναυλίες, όπως πιο υψηλή είναι και η συχνότητα ανάγνωσης βιβλίων και εφημερίδων. Ενδεικτικά αναφέρεται ότι οι πανεπιστημιακής μόρφωσης επισκέπτες του κινηματογράφου έχουν δει μία τουλάχιστον ταινία τον τελευταίο χρόνο σε ποσοστό 69%, ενώ οι απόφοιτοι δημοτικού σε ποσοστό 18%. Όσο μεγαλύτερη είναι η ηλικία των ερωτώμενων τόσο αυξάνεται η πιθανότητα να είναι πλήρως ανενεργοί στην κατανάλωση κινηματογράφου, θεάτρου και συναυλιών. Σχετική διαφοροποίηση ανά φύλο φαίνεται να διακρίνει τη συχνότητα των επισκέψεων στον κινηματογράφο, σε θέατρα και συναυλίες και σε πολιτιστικούς χώρους, καθώς οι γυναίκες είναι πιο ενεργοί καταναλωτές και στις τρείς περιπτώσεις.

Στη συχνότητα ανάγνωσης βιβλίων, η Ελλάδα υστερεί σε σχέση με τον ευρωπαϊκό μέσο όρο με βάση τα στοιχεία της Eurostat (2011). Η συχνότητα ανάγνωσης βιβλίων σχετίζεται άμεσα με το μορφωτικό επίπεδο των ερωτώμενων, με τη συχνότητα ανάγνωσης βιβλίων να αυξάνεται όσο αυξάνεται και το μορφωτικό κεφάλαιο, ενώ όσο μεγαλύτερη είναι η ηλικία των ερωτώμενων τόσο αυξάνεται η πιθανότητα να είναι πλήρως ανενεργοί αναγνώστες. Επίσης, οι γυναίκες διαβάζουν περισσότερο και συστηματικότερα από τους άνδρες.

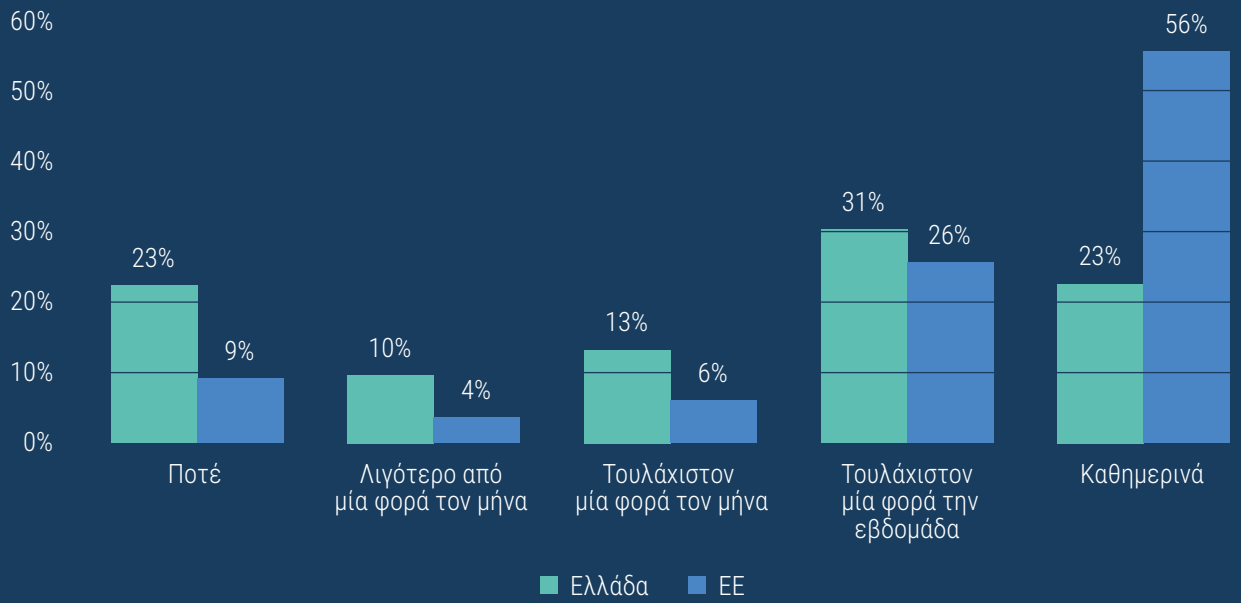
18 Συχνότητα ανάγνωσης βιβλίων ανά φύλο, Ελλάδα, 2011

Πηγή: Eurostat

Χαμηλό είναι επίσης το ποσοστό όσων στην Ελλάδα διαβάζουν καθημερινά εφημερίδα (23%), έναντι του αντίστοιχου ευρωπαϊκού ποσοστού (56%), ενώ η μέση καταναλωτική δαπάνη ανά νοικοκυριό στην Ελλάδα για συγκεκριμένα πολιτιστικά αγαθά (αγορά εφημερίδων και περιοδικών, βιβλίων, εισιτηρίων για κινηματογράφο, θέατρα και συναυλίες, χαρτικών και εξοπλισμού για την αναπαραγωγή οπτικοακουστικών μέσων) είναι υψηλότερη από την αντίστοιχη στην ΕΕ. Αντίθετα, πολύ χαμηλή είναι η θέση της Ελλάδας στην ψηφιακή αγορά ταινιών και μουσικής στην ΕΕ-28.

19 Συχνότητα ανάγνωσης εφημερίδων, Ελλάδα και ΕΕ, 2011

Πηγή: Eurostat

Μεθοδολογία εκπόνησης της μελέτης

© ADAF

Η μεθοδολογία εκπόνησης της μελέτης στηρίχθηκε σε ποσοτικές μεθόδους ανάλυσης στατιστικών δεδομένων, τα οποία αντλήθηκαν από διάφορες πηγές, όπως η Ευρωπαϊκή Στατιστική Υπηρεσία (Eurostat, Στοιχεία από τη βάση δεδομένων Structural Business Statistics και Labour Force Survey), την Ελληνική Στατιστική Αρχή (Στοιχεία ΑΕΠ, Απασχόλησης, Μητρώο Επιχειρήσεων, Πίνακες Εισροών-Εκροών, Στατιστικές Πολιτισμού) και το Υπουργείο Πολιτισμού και Αθλητισμού, αλλά και στατιστικά στοιχεία από ένα πλήθος κρατικών και ιδιωτικών φορέων και συνδικαλιστικών οργανώσεων.

Ένα σημαντικό ζήτημα που συνεχίζει να απασχολεί τους ερευνητές είναι η επιλογή των ΚΠΔ που περιλαμβάνονται στις αντίστοιχες ευρωπαϊκές και εθνικές μελέτες χαρτογράφησης της οικονομίας του πολιτισμού και της δημιουργικότητας. Η βάση στην οποία στηρίχθηκε η ελληνική μελέτη είναι η ταξινόμηση που παρήγαγε το 2012 η ομάδα της ESSNet-Culture για λογαριασμό της Ευρωπαϊκής Επιτροπής, η οποία είναι πλέον η «επίσημη» στατιστική ταξινόμηση των κλάδων πολιτισμού και δημιουργικότητας για την Eurostat, χωρίς όμως να ακολουθείται πιστά στις αντίστοιχες μελέτες χαρτογράφησης των υπολοίπων κρατών-μελών της ΕΕ-28. Ακολούθως, η χαρτογράφηση της οικονομίας της ελληνικής πολιτιστικής και δημιουργικής παραγωγής, εργασίας κ.λπ. περιλαμβάνει μερικούς ακόμη κλάδους (κωδικούς), οι οποίοι κρίθηκαν αναγκαίο να συμπεριληφθούν στην αρχική ταξινόμηση της ESSNet-Culture (βλ. Πίνακα 5). Ο κυριότερος λόγος είναι ότι οι προστιθέμενοι αυτοί κλάδοι δημιουργούν ένα πληρέστερο πλαίσιο για την παραγωγή μιας πιο ολιστικής εικόνας για την οικονομία των πολιτιστικών και δημιουργικών βιομηχανιών στην Ελλάδα.

Η πληρέστερη και συστηματικότερη τήρηση μητρώων και αρχείων από εμπλεκόμενους φορείς, σωματεία και οργανισμούς στο πεδίο είναι απαραίτητο βήμα για την πλήρη στοιχειοθέτηση μελλοντικών πολιτικών και δράσεων για τις πολιτιστικές και δημιουργικές βιομηχανίες.

© ADAF

ΣΤΑΚΟΔ	Κλάδοι Πολιτισμού και Δημιουργικότητας	Βαρύτητα στη μελέτη	ESSNet_ Culture
	Εκτυπώσεις, κατασκευές και χειροτεχνίες		
1812	Άλλες εκτυπωτικές δραστηριότητες	50%	εκτός
1813	Υπηρεσίες προεκτύπωσης και προεγγραφής μέσων	50%	εκτός
1814	Βιβλιοδετικές και συναφείς δραστηριότητες	50%	εκτός
1820	Αναπαραγωγή προεγγεγραμμένων μέσων	50%	εκτός
3212	Κατασκευή κοσμημάτων και συναφών ειδών	100%	εκτός
3213	Κατασκευή κοσμημάτων απομίμησης και συναφών ειδών	50%	εκτός
3220	Κατασκευή μουσικών οργάνων	100%	εκτός
3240	Κατασκευή παιχνιδιών κάθε είδους	50%	εκτός
	Λιανικό εμπόριο πολιτιστικών αγαθών		
4761	Λιανικό εμπόριο βιβλίων σε ειδικευμένα καταστήματα	50%	μερικώς
4763	Λιανικό εμπόριο εγγραφών μουσικής και εικόνας σε ειδικευμένα καταστήματα	50%	μερικώς
7722	Ενοικίαση βιντεοκασετών και δίσκων	50%	μερικώς
	Εκδόσεις		
5811	Έκδοση βιβλίων	100%	πλήρως
5813	Έκδοση εφημερίδων	100%	πλήρως
5814	Έκδοση περιοδικών κάθε είδους	100%	πλήρως
5819	Άλλες εκδοτικές δραστηριότητες	100%	εκτός
	Εκδόσεις λογισμικού και προγραμματισμός Η/Σ		
5821	Έκδοση παιχνιδιών για ηλεκτρονικούς υπολογιστές	100%	πλήρως
5829	Έκδοση άλλου λογισμικού	100%	εκτός
6201	Δραστηριότητες προγραμματισμού ηλεκτρονικών συστημάτων	50%	εκτός
	Οπτικοακουστικά		
5911	Δραστηριότητες παραγωγής κινηματογραφικών ταινιών, βίντεο και τηλεοπτικών προγραμμάτων	100%	πλήρως
5912	Δραστηριότητες συνοδευτικές της παραγωγής κινηματογραφικών ταινιών, βίντεο και τηλεοπτικών προγραμμάτων	100%	πλήρως
5913	Δραστηριότητες διανομής κινηματογραφικών ταινιών, βίντεο και τηλεοπτικών προγραμμάτων	100%	πλήρως
5914	Δραστηριότητες προβολής κινηματογραφικών ταινιών	100%	πλήρως
5920	Ηχογραφήσεις και μουσικές εκδόσεις	100%	πλήρως
7420	Φωτογραφικές δραστηριότητες	100%	μερικώς
	Τηλεόραση, ραδιόφωνο και επικοινωνία		
6020	Τηλεοπτικός προγραμματισμός και τηλεοπτικές εκπομπές	100%	πλήρως
6201	Δραστηριότητες προγραμματισμού ηλεκτρονικών συστημάτων	100%	πλήρως
6312	Δικτυακές πύλες	100%	πλήρως
6391	Δραστηριότητες πρακτορείων ειδήσεων	100%	πλήρως
	Αρχιτεκτονική		
7111	Δραστηριότητες αρχιτεκτόνων	100%	πλήρως
	Διαφήμιση		
7311	Διαφημιστικά γραφεία	100%	μερικώς
	Ειδικευμένο σχέδιο		
7410	Δραστηριότητες ειδικευμένου σχεδίου	100%	πλήρως
	Τέχνες και διασκέδαση		
90	Δημιουργικές δραστηριότητες, τέχνες και διασκέδαση	100%	πλήρως
	Βιβλιοθήκες και μουσεία		
91	Δραστηριότητες βιβλιοθηκών, αρχειοφυλακείων, μουσείων και λοιπές πολιτιστικές δραστηριότητες	100%	πλήρως

Ομάδα έργου

Βασίλης Αυδίκος, Λέκτορας τμήματος Οικονομικής και Περιφερειακής Ανάπτυξης, Πάντειο Πανεπιστήμιο (υπεύθυνος έργου, v.avdikos@panteion.gr)
Μάρθα Μιχαηλίδου, Επίκουρη Καθηγήτρια τμήματος Επικοινωνίας, Μέσων και Πολιτισμού, Πάντειο Πανεπιστήμιο
Γεώργιος Μιχ. Κλήμης, Αναπληρωτής Καθηγητής τμήματος Επικοινωνίας, Μέσων και Πολιτισμού, Πάντειο Πανεπιστήμιο

Συνεργάτες ομάδας έργου

Ελευθέριος Γαϊτανίδης, υποψήφιος Διδάκτορας τμήματος Οικονομικής και Περιφερειακής Ανάπτυξης, Πάντειο Πανεπιστήμιο
Παναγιώτης Νικολόπουλος, υποψήφιος Διδάκτορας τμήματος Οικονομικής και Περιφερειακής Ανάπτυξης, Πάντειο Πανεπιστήμιο
Παναγιώτης Δρακάκης, υποψήφιος Διδάκτορας τμήματος Οικονομικής και Περιφερειακής Ανάπτυξης, Πάντειο Πανεπιστήμιο
Ελένη Κωστοπούλου, MSc. Αστικής και Περιφερειακής Ανάπτυξης του τμήματος Οικονομικής και Περιφερειακής Ανάπτυξης, Πάντειο Πανεπιστήμιο

Σκοπός της μελέτης είναι η λεπτομερής ανάλυση της εξέλιξης βασικών οικονομικών μεγεθών των κλάδων πολιτισμού και δημιουργικότητας (ΚΠΔ) στην Ελλάδα για την περίοδο 2008-2014, ούτως ώστε να περιγραφεί για πρώτη φορά η οικονομία του πολιτισμού και της δημιουργικότητας, τόσο σε εθνικό και κλαδικό επίπεδο όσο και σε χωρικό επίπεδο. Ευελπιστούμε η χαρτογράφηση αυτή να αποτελέσει ουσιαστικό υλικό για αυτούς που σχεδιάζουν πολιτικές για τον δημιουργικό τομέα στην Ελλάδα, σε εθνικό και περιφερειακό/τοπικό επίπεδο. Το φυλλάδιο αυτό αποτελεί μια σύνοψη της μελέτης.

© ΕΛΣ

Πηγές φωτογραφιών:
© ADAF, Athens Digital Arts Festival
© Art Athina, Art Athina - Διεθνής Συνάντηση Σύγχρονης Τέχνης
©UrbanDig Project, "Trainspotting Corinth"
© ΔΦΧΚ, Διεθνές Φεστιβάλ Χορού Καλαμάτας
© ΕΛΣ, Εθνική Λυρική Σκηνή

Γραφιστική επιμέλεια
canstudio.gr

Επιμέλεια κειμένου
Γιάννης Βογιατζής